

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DANIEL SMITH

SHERLOCK GİBİ DÜŞÜNMEK

Çeviren: Cumbur Mısırlıoğlu

“Eşsiz bir armağan...
Bu kitap sizlere mantık yürütme
yeteneginizi geliştirmeniz için
büyük bir şans veriyor.”
Choice

**“SADECE
BAKMAK
YETMEZ,
GÖRMEK DE
LAZIM!”**

İÇİNDEKİLER

Giriş	9
-------	---

I: Zihni Hazırlamak

Sherlock'u Anlamak	15
Doğru Kişilik Yapısına Sahip Misiniz?	19
Kıvrak Bir Zekâ Geliştirmek	22
Çevrenizdeki Dünyaya Karşı Uyanık Olmak	31
Kulakları Dört Açmak	33
Satır Aralarını Okumak	40
Zihni Açık Tutmak	49
Yaratıcı Düşünmek	52
Arkadaşlarınızı Doğru Seçmek	60
Şans Faktörü	63
Hatalardan Ders Çıkarmayı Bilmek	66
Odaklanmak	68
Mantık ve Akıl Yürütme	72
Akil Yürütme Becerilerinizi Geliştirin	79

II: Kendi Bilgi Tabanınızı Oluşturmak

Konuya Hakim Olmak	91
Bilgi Toplamak	98
İşaretleri Okumak	104
Kâğıtları Masaya Sürmek	112
Kılık Değiştirmekte Ustalaşmak	116
Şifreleri Kırarak	122
Bilgileri Ayıklamak	132
Hafızanızı Geliştirin	139
Hatıralar Boyunca Bir Gezinti	146
Bir Sonuca Varmak	151
Bilmecelerin Cevapları	157

Giriş

Son yıllarda garip bir şeyler oluyor. Sherlock Holmes –Londra’nın kasvetli sokaklarını, on dokuzuncu yüzyılın sonlarından başlayıp yirminci yüzyılın başlarına kadar kendine mesken edinmiş o kasıntı, soğuk, cinsellikten yoksun dedektif– yeniden keşfediliyor.

Hollywood, Sherlock’u alıp (Robert Downey Jr.’a giydirerek) “cool”, sokak erbabı, hatta biraz da komik bir karaktere dönüştürdü. Bu esnada BBC de boş durmayıp Benedict Cumberbatch’ten, bir an kasvetli ve bezgin duruyorsa bir sonrakinde delice bir enerjiyle harekete geçebilen yepyeni bir Holmes yarattı. Cumberbatch’in Holmes’u sosyal yönü zayıf gibi görünen zekâ küpü çocukların aynı zamanda seksi de

olabildiklerinin ispatı biraz da.

Holmes'un hikâyelerini küçük yaşta okuyup sevmiş ve sonradan televizyonda Jeremy Brett'in o akıllara durgunluk verecek kadar gerçekçi oyunculuğunu seyrederek büyümüş olan bizler için bütün bunlar çok şaşırtıcı. Ne de olsa yıllardır küçücük bir çevre içinde besleyip paylaştığımız Sherlock Holmes hayranlığımızın, dünyanın geri kalanı tarafından mesafeli bir merakla ve çoğu zaman küçümsemeyle karşılanmasına alışmıştık.

Peki ama Sherlock Holmes bu yeni ve yüksek itibarını nasıl oldu da kazandı? Şüphesiz bunun pek çok nedeni var ama bunların içinde belki de en önemlisi, dedektifin inanılmaz zekâsı. Göz yaşartıcı sıkıcılıktaki reality şovlarla ve birbirinin karbon kopyası ünlülerin türlü soytarlıklarıyla dolu günümüz dünyasında Holmes'un fantastik zekâ gösterileri, karmaşık ve çok boyutlu şahsiyeti, insanlara her zamankinden daha çekici geliyor.

Holmes kendisinin özel bir vaka olduğunun her zaman farkındaydı. "Suç takibi üzerine benim yaptığım sayıda çalışma yapmış benim kadar doğal yetenek sahibi biri yaşamadı ve yaşamıyor,"¹ sözü meşhurdur. Gösterilerine birebir tanık olanlarınsa ona "büyücü" dediklerini ve yeteneklerini "insanüstü" bulduklarını okuruz.

Ama sırrını paylaşmaktan çoğu zaman uzak duran Holmes bunun nedenini, "Bilirsin, bir sihirbaz sırlarını açıklarsa numaralarının hiçbir değeri kalmaz. Ben de sana çalışma yön-

¹ *Sir Perdesi Aralamıyor - Kazıl Dosya*, sf. 32

temimi anlatırsam herhangi biri olduğumu düşünürsün,”² sözleriyle açıklamaktadır. Ara sıra bu sırları açıklarken kendine özgü yöntemlerini diğerlerinin tam manasıyla anlayabileceklerinden duyduğu kuşkuyu belirtmekten geri durmamıştır: “Bir dokumacıyı dışından, bir dizgiciyi sol başparmağından tanıyamayan gözlem yapmaktan âciz bir halk, analizin ve akıl yürütmenin ince ayrıntılarından ne anlar!”³

Tabii o zamanlar âciz halkın elinin altında böyle bir kitap yoktu! İlerleyen sayfalarda birlikte dünyanın en büyük dedektifinin ruhuna, zihinsel akrobatlıklarına ve soruşturma tekniklerine doğru hem neşeli hem de geniş kapsamlı bir keşfe çıkacağız. Kitabın her bir bölümünde Holmes’un zihinsel süreçlerini en iyi yansıtan hikâyelerinden örnekler; ona benzetmek, onun gibi düşünmek için öneriler ve ipuçları yer almaktadır. Bu yolculuğumuzda ayrıca bize çeşitli bilmeceler ve alıştırmalar da eşlik edecek.

Bu sayfalardan faydalanmak için ille de dedektif olmak ya da kanun kuvvetlerine katılmak zorunda değilsiniz. Holmes’un bünyesinde temsil bulan pek çok yeteneği herkes edinebilir. Holmes’un verdiği ilhamla hepimiz zihinsel becerilerimizi geliştirebilir, hafıza kapasitemizi artırabilir, beden dilini doğru yorumlamayı öğrenebiliriz.

Bu kitabı dikkatlice okuyun ve verilen dersleri iyice özümseyin. Holmes’un da dediği gibi: “Bir insan beynindeki odaları kullanabileceği eşyalarla döşemeli ve geri kalanları da istediği zaman çıkarıp kullanabileceği bir yere, kütüphanesine yerleştirmelidir.”⁴

² *Sir Perdesiz Aralamayıcı – Kutsal Dava*, sf. 55-56

³ *Akıl Oyunlarının Gölgesinde – Akılgöçmenlerin Esrarı*, sf. 363

⁴ *Akıl Oyunlarının Gölgesinde – Akılgöçmenlerin Esrarı*, sf. 154

I: Zihni Hazırlamak

Sherlock'u Anlamak

"Ben oyunu, kendisi için oynarım."

BRUCE-PARTINGTON PLANLARI

Bizim sevgili Sherlock geçen yıllarla birlikte antisosyal, karşısındakini yıldırان mûthiş kibriyle ruhsuz, duygusuz bir makine olarak tanınır oldu ve açıkçası bütün bu tabirlerde önemli bir doğruluk payı da var. Sadık dostu Watson bile çileden çıktığı anlardan birinde onun için, "Sonunda onu, akıl gerektiren konularda ne kadar başarılıysa duygusal alanda o

kadar başarısız olan bir akıl makinesi ve başlı başına bir fenomen olarak değerlendirdiğimi fark ettim,”⁷ demiştir. Ancak Watson’ın elbette ki daha sakin ve akıllı başında bir anında onun için, “Hayatım boyunca tanıdığım en iyi ve en akıllı adam,”⁸ dediğini de görürüz.

Holmes gerçekten de kişiliğiyle bu iki görüşün arasında bir yerde durmaktadır. Sıradan gündelik hayat onu ölümüne sıkıdığı için zaman zaman soğuk, kayıtsız, hatta acımasız tavırlara bürünürdü. Ancak bu, onun bitmek tükenmek bilmeyen heyecan arayışının yalnızca onunki gibi bir beynin çözebileceği türde vakalara duyduğu özlemin çaresiz yan etkilerinden biriydi.

Kızıl Saçlılar Kulübü hikâyesinde Holmes, “Senin de benim gibi olağanın ve günlük hayatın sıradanlığının dışındaki garipliklerden hoşlandığını biliyorum sevgili Watson,”⁹ demiştir. Bu onu bazen inanılmaz tehlikelere bazen de amansız bir depresyona sürükleyen sıra dışılık arayışını en iyi yansıtan sözlerinden biridir.

Büyük Dedektif’in işine, kimi zaman hayatını tehlikeye atacak kadar canla başla sarılmasının ardındaki temel arzu, ülkesinin en azılı suçlularını alt etmektir. İşi yüzünden başı türlü belalara girse de işi sayesinde zekâsının sınırlarını zorlayabilmiş, ona hayat katan adrenalın patlamalarına da kavuşabilmiştir. *Boscombe Vadisi’nin Esrarı*’nda, Holmes’un av heyecanına ne kadar tutkun olduğunu gayet iyi görürüz:

“Koku aldığında Sherlock Holmes adeta kişilik değiştirirdi. Sadece Baker Sokağı’ndaki sessiz düşünür ve mantıkçıyı görmüş

⁷ *Suç Detayda Saklıdır – Yınamız Tercümanı*, sf. 279

⁸ *Suç Detayda Saklıdır – Son İhtisaf*, sf. 349

⁹ *Akıl Oyunlarının Güllüğü – Kızıl Saçlılar Kulübü*, sf. 72

olarılar onu tanımakta zorlanırlardı. Yüzü kızarır ve karanlıklaşırdı. İki koyu çizgi haline dönüşen kaşlarının altından gözleri çelik gibi parlırdı. Yüzü aşağıya dönük olur, omuzları bükülür, dudakları birbirine bastırılır ve uzun, sinirli boynunda damarlar tek tek ortaya çıkardı. Burun delikleri hayvansı bir av arzusuyla büyür ve zihni tamamen önündeki soruna konsantre olurdu. Öyle ki, ona bir soru sorulduğunda veya biri bir fikir belirttiğinde ya hiç duymaz ya da hızlı ve sabırsız bir homurdanmayla karşılık verirdi.⁸

Tabii bu coşkunluk hallerinin bir de karanlık yüzü oluyordu. Holmes, ruhunu ateşleyecek vakalar bulamadığında depresyonun bilinen bütün belirtilerini göstermeye başlıyor, hatta o muazzam enerjisini boşaltmak için kokain gibi sevimsiz çarelere başvurduğu oluyordu. “Bazen dalar giderim ve günlerce ağzımı bile açmam,” diye anlatıyordu Watson’a, *Kızıl Dosya*’da. “Böyle yaptığımda somurttuğumu düşünmeyin. Sadece beni biraz yalnız bırakın, zamanla düzelirim.”⁹

Zorlu bir vakayla karşı karşıya kaldığında en temel fiziksel gereksinimlerini bile görmezden gelmesiye onun üzerinde depresyon kadar tahrip edici bir etki gösteriyordu. Holmes’un bu dönemlerinde büründüğü ruh halini Watson şu sözlerle açıklıyor: “... aklına takılan bir problem olduğunda günlerce hatta haftalarca hiç dinlenmeden dayanabilirdi. Sonunda çözene kadar veya verilerin yetersiz olduğuna kanaat getirene kadar verileri kafasında evirir çevirir yeniden düzenler ve her açıdan tekrar ele alırdı.”¹⁰ Holmes şimdiki çağda yaşı-

⁸ *Akl Oyunlarının Gölgesinde – Boncombe Vadisi’nin Esrarı*, sf. 124

⁹ *Her Perdesi Aralanıyor – Kızıl Dosya*, sf. 17

¹⁰ *Akl Oyunlarının Gölgesinde – Bükük Dudaklı Adam*, sf. 187

yor olsaydı, 221B-Baker Sokağı'ndaki çalışma masasında, günümüz ofislerinde görmeye alışkın olduğumuz, "Burada çalışmak için deli olmana gerek yok ama biraz deliliğin kimseye zararı olmaz!" türünden bir kartpostal olurdu muhtemelen.

Özetle, Holmes olmak ve Holmes'un zihinsel adımlarının peşine düşmek ödleklerle göre bir yolculuk değil. Holmes mesleğini başka seçeneği olmadığı için yarattı ve aynı şekilde mesleği de onu yarattı. Buna olan inancından doğan muazzam görev anlayışını ise *Kızıl Dosya*'da, "Hayatın renksiz yumağının içinden her zaman kızıl bir cinayet ipliği geçer. Bizim görevimiz o ipliği oradan çekmek, ayırmak ve tüm ayırtısını ortaya çıkarmak,"¹¹ sözleriyle açıklar. Buna karşılık Watson da onun bütün büyük sanatçılar gibi sadece sanatı için yaşadığını ifade eder.

¹¹ Sir Penderisi Aralamıyor - *Kızıl Dosya*, sf. 61

Doğru Kişilik Yapısına Sahip Misiniz?

“Holmes’un güçlü, amirane kişiliği trajik sahnenin hâkimiydi şimdi...”¹²

BİSİKLETLİ TAKİP

Hepimiz, insanlar hakkında anlık yargılarda bulunuruz. Şuradaki adam pek bir kendini beğenmiş... Şu köşedeki kız biraz ilgi arsız... Onun arkadaşı yok mu arkadaşı, ne sen sor ne ben söyleyeyim...

İşin aslı insanların kişiliklerine dair çoğu yargımız içgüdüselidir. Bu yargılarımız, söz konusu kişiyi olduğu kadar kendimizi de anlatır. Durum böyleyken, kişilik üzerine yapılan hiçbir çalışma tam anlamıyla bilimsel olamaz. Ancak kişilikle ilgili uzun yıllardır sürdürülen araştırmaların sonuçları üzerinde durmaya da değer.

Peki sizin kişilik tipiniz Holmes’unkine uygun mu bakalım?

Kişilik tipleri üzerine ilk psikolojik sınıflandırmaları yapan Carl Jung, iki çift bilişsel işlev tespit etmiştir. Bir yanda “algılayan” (bir başka deyişle “akıldışı”) duygu ve sezgi iş-

¹² Şüpheli Asla Uyumaz - Bisikletli Takip, sf. 136

levleri; diğeri yanda "yargılayan" (ya da "akılcı") düşünme işlevleri. Daha basit anlatımıyla duygular, duyularımız aracılığıyla edinilen algılarımızken; düşünme ise zihinsel ve mantıklı bir biliş sürecidir. Aynı şekilde sezgi, bilinçaltından türetilirken; hislerimiz, öznel ve empatisel öngörülerimizin sonucudurlar.

Bütün bunlar yeterince karmaşık değilmiş gibi Jung, bu tabloya bir etken daha eklemiştir: Bireyin kişiliği dışadönük ya da içedönük olarak da sınıflandırılabilir. Jung'un analizlerine göre her bir birey, bu dört işlevi çeşitli derecelerde gösterebilir ve bunu içedönük ya da dışadönük yöntemlerle gösterir.

Jung'un felsefesi, onun ardından çeşitli kişiler tarafından incelenip geliştirilmiştir. Bunların içinden belki de en iyi tanınanları, anne-kız Katharine Cook Briggs ve Isabel Briggs Myers'ın geliştirdiği Myers-Briggs Kişilik Tipleri Göstergesi'dir. İlk olarak 1962'de yayınlanan bu çalışma kişiliği, dört çiftli gruba göre değişen on altı ayrı tipe ayırır.

Dışadönüklük (*Extraversion*) (E) – İçedönüklük (*Introversion*) (I)

Duyulama (*Sensing*) (S) – Sezgi (*Intuition*) (N)

Düşünme (*Thinking*) (T) – Hissetme (*Feeling*) (F)

Yargılama (*Judging*) (J) – Algılama (*Perception*) (P)

Bu sisteme göre kişilik tipleri, karşılık gelen özelliklerine göre dörder harfli kodlarla temsil edilir. Sherlock Holmes bu sınıflandırmalara yetişemediği için, zaten kurgusal bir kahraman olduğu için, bir de bu psikolojik terminolojiyle hiç işi olmayacağı için elbette böyle bir kişilik testi yapmamıştır. Fakat buna rağmen kişiliğini değerlendirmeye kararlı olan bazıları onun INTP ve ISTP arası bir yerde olduğunda hemfikirdir. Bunun anlamı içedönük, akıl yürütmeye duygulardan daha çok önem veren ve genelde herhangi bir durumla karşılaştığında hemen yargılamak yerine edindiği bilgilere göre hareket eden demektir. Aynı sisteme göre Watson'ın da ISFJ tipine uygun olduğu düşünülmektedir.

Peki ya siz? Siz daha çok Holmes musunuz, yoksa Watson mısınız? Herhalde bir Moriarty değilsinizdir. Myers-Briggs testi ancak tescilli psikologlar tarafından uygulanıyor olsa da internette ücretsiz, kendi başınıza yapabileceğiniz Jung tarzı testler bulabilirsiniz. Ancak kişilik testlerini bir oyun ya da tam bir bilim olarak görmemek gerekir. İnternet ortamında cevaplayacağınız birkaç soruyla kişiliğinizi tam manasıyla tespit edemezsiniz. Olsa olsa karakterinizle ilgili birkaç ipucu elde edersiniz, o kadar.

Kıvrak Bir Zekâ Geliştirmek

"Ben bir beyinim Watson. Geri kalanım önemsiz bir apandisitten farksız."¹³

MAZARİN TAŞI

Holmes'un kişiliği ve onu harekete geçiren motivasyonları son derece ilgi çekici muammalar olsa da hem onca hikâyesini hem de şu anda bu kitabı okumanızın asıl nedeni müthiş zekâsıdır. Gerçek hayatta ya da edebiyatta pek çok ilginç karakter olduğu kesin ama çözülmesi mümkün görünmeyen bir bulmacayı çözmekte herhalde Büyük Dedektif gibi bir kişi daha yoktur.

Şu kadarını söylemek gerekir ki, zekâ konusunda çok azımız Holmes'la yarışabilir. Ama bu bizi ne utandırmalı ne de yıldırmalı çünkü Holmes gerçekten benzersiz bir vaka. Watson *Kızıl Dorya*'da: "Her şeyi bilimin ortaya çıkarabileceği kadar iyi ortaya çıkardın,"¹⁴ dediğinde, Holmes'un bile utançtan yüzü kızarmıştı. Holmes'un kendisi de *Dörtlerin İmzası*'nda, "Akıl yürütme mutlak bir bilimdir ve aynı şekilde soğuk ve

¹³ *Akılın Süphesiz İzleri Gerçeğidir - Mazarin Taşı, sf. 83*

¹⁴ *So Preskisi Aralamıştır - Kızıl Dorya, sf. 58*

duygusuz bir şekilde ele alınmalıdır,”¹³ demiştir.

Ancak Holmes'un işinin gücünün soğukkanlı analizlerden ve delillerin ölçülüp biçilmesinden ibaret olduğunu düşünmek de yanlış olur çünkü Holmes, mesleğini bir bilim olduğu kadar bir sanat olarak da görüyordu. Bunu *Thor Köprüsü* macerasında, “Sanatımın dayanak noktası olan o hayal gücü ve gerçek karışımı...” sözleriyle açıklamıştır. Dahası, hayal gücünün gerçeğin anası olduğunu söyleyerek yaratıcı düşünme gerekliliğini de vurgulamıştır.

Ama size iyi bir haberim var: Beyninizi Holmes kadar kullanmadığınızı düşünseniz de en azından daha iyi çalışması için eğitebilirsiniz. Bu bir kişisel gelişim palavrası değil, bilimsel olarak kanıtlanmış bir gerçektir. Beynimiz inanılmaz dayanıklıdır ve pek çok yeni talebimize karşılık vermek üzere değişip gelişim gösterebilir. Bunun için tek yapmanız gereken şey onu forma sokmaktır.

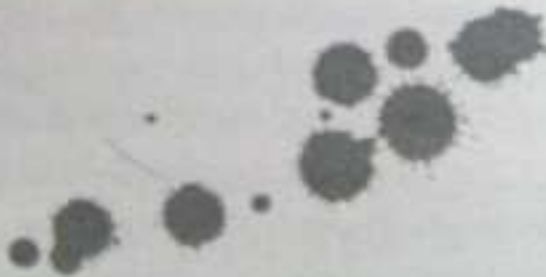
Kanıt isterseniz Londra'nın kayıtlı taksi şoförlerine bakın. Londra'da taksi şoförlüğüne kabul edilmek için adayların yıllarca çalışıp Charing Cross bölgesinde, altı mil çapındaki bir alan dahilindeki binlerce sokağı içeren üç yüz yirmi rotayı ezbere bilmesi gerekmektedir. Bu sınavlara hazırlanan adayların, beyinde hafıza için kullanılan hipokamp bölgelerinin büyüdüğü gözlemlenmiştir. Bu da bilimsel kanıt işte.

Televizyonlardaki yarışma programlarının belki de en meşhur siması 1980 yılının şampiyonu, program sayesinde şan şöhret sahibi olmasına rağmen taksi şoförlüğünü bırakmayan Fred Housego'dur. Holmes'un pek çok vakada bilgi edinmek için faytonculara başvurmasına şaşmamak gerek!

¹³ *Kayıp Hikâyenin İçinde – Dörtlerin İzması*, sf. 10

Isınma

Beynin zekâ oyunları ve bilmecelerle düzenli olarak çalıştırılmasının, yaşlılıkta bunamayı önemli derecede engellediği gözlemlenmiştir. Böyle bir alışkanlık edinmek için yaşlanmayı beklemenize gerek yok. Hadi birkaç oyunla ısınalım.

Bilmece 1 – Harf Çorbası

Burada karışık halde verilmiş harflerin içinden Holmes' la ilgili kelimeleri çıkarabilir misiniz? Unutmayın, her harf sadece bir kere kullanılabilir. Bakalım bu iki harf çorbasının içinden söz konusu dört kelimeyi bulabilecek misiniz?

W E S S L C K
R N R H
S A L T
O O H D O M E

A E A I S O
A N C K
A R S R Ğ
B V L T
O Y D K D E

Bilmece 2 – Sayı Dizileri

Aşağıdaki dizilere bakıp devamında gelmesi gereken sayıyı bulun.

1. 1, 2, 4, 8, 16, 32, –

2. 3, 9, 27, 81, 243, –

3. 1, 4, 9, 16, 25, 36, –

4. 2, 3, 5, 7, 11, 13, –

5. 12, 33, 14, 30, 16, 27, 18, 24, 20, 21, –

6. 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, –

7. 42339, 648, 192, 18, –

Bilmece 3 – Harf Merdivenleri

Biraz da harf merdivenleri yapalım. En tepedeki kelimeyle başlayıp her basamakta birer harf değiştirip yeni bir kelime oluşturarak son basamaktaki kelimeye ulaşabilir misiniz?

CAN

BOZ

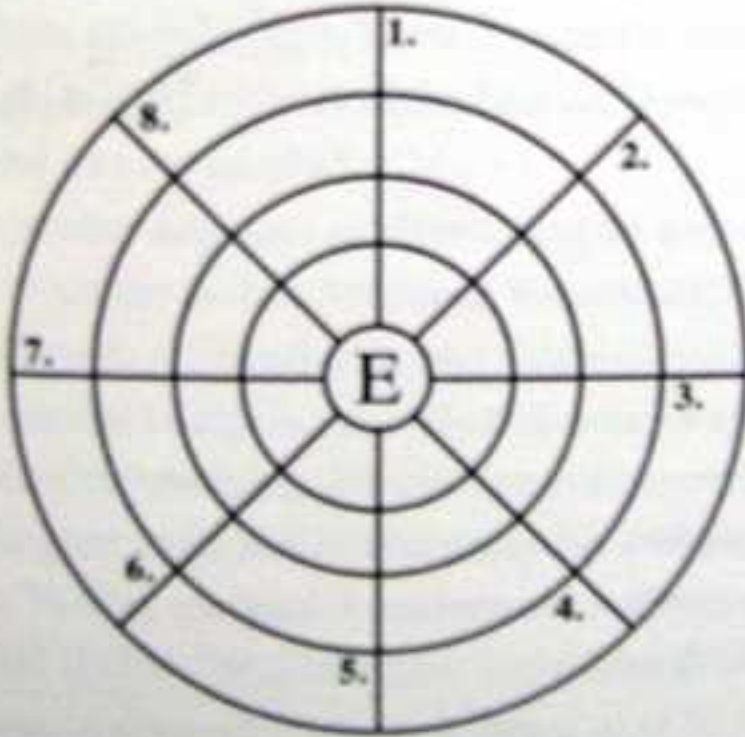

SOKAK

KUCAK

Bilmece 4 – Kelime Çemberi

Bu ısınma turumuzu bir kelime çemberiyle tamamlayalım. Gördüğünüz bu çemberi ayrı bir sayfaya kopyalayın. Sorulara vereceğiniz her cevap çemberin en dış halkasından başlayıp, merkezdeki E harfiyle bitiyor. Bütün soruları cevapladığınızda çemberin dış halkasında tanıdık bir kelimeyle karşılaşacaksınız.

1. Bir oyun veya filmin başlıca bölümlerinden her biri...
2. Satrançta ve damada taş sürme işi?
3. Belirti, iz, ipucu?
4. Derece, kerte?
5. Bir mekanizmanın kumanda kolu, kaldıraç?
6. "... etmek" şeklinde kullanılan, onurlandırmak anlamındaki bir söz?
7. Anayol, bulvar?
8. Kural; bir şeyin üzerine oturtulduğu nesne, ayaklık?

Çevrenizdeki Dünyaya Karşı Uyanık Olmak

“Görüyorsun ama gözlemlemiyorsun. Aradaki fark açık.”¹⁶

BOHEMYA'DA SKANDAL

Holmes'un gözlem gücü benzersizdi. Diğerlerinin çoğu zaman gözden kaçırdığı önemli bir ayrıntıyı bir olay yerine ilk bakışında görebiliyordu. Bunu *Boscombe Vadisi'nin Esrarı* 'nda şöyle açıklar: “Metodumu bilirsin. Ayrıntıların gözlemlenmesi üzerine kuruludur.”¹⁷

Bazılarımız doğuştan gözlemci olsa da aslında bu sıkı çalışma ve azimle de edinilebilecek bir yetenektir. Görmek yani gözlerinizle algılamak kolaydır. Gözlemlemek yani gözlerinizin verdiği bilgiyi beyninizde özümsemek işte asıl zor olan budur. Çok sevdiğiniz birinin, son görüşmenizde üstünde ne olduğunu ya da yanınızdan geçen bir arabanın ne renk olduğunu hatırlar mısınız? Komşunuzun arabasının plakası ne mesela? Holmes'un *Baskerville'lerin Köpeği* 'nde dediği

¹⁶ *Akal Oyunlarının Gölgesinde – Bohemya'da Skandal*, sf. 13

¹⁷ *Akal Oyunlarının Gölgesinde – Boscombe Vadisi'nin Esrarı*, sf. 130

gibi: "Dünya, kimsenin gözlemlemediği sayısız işaretle doludur."

Bu sizde doğal olarak var olmayan bir yetenek olsa da gündelik hayatınızda bilinçli olarak "gözlemleyebilirsiniz". Örneğin otobüsteyken ya da bir kafede otururken çevrenizdekilere bakın. (Ama dikkat; çok da belli etmeyin ki sizi sapık falan sanmasınlar!) Bu tip alıştırmaları tekrarladıkça size nasıl da doğal gelmeye başladığını göreceksiniz. Holmes tartışmasız bu özel yeteneğin ustalarından biriydi. *İkinci Leke'nin Esrarı*'nda büyük kahramanımızın halının üzerindeki kan lekesinin halının altındaki zemine geçmemiş olduğunu nasıl yakaladığını düşünün. Vakanın çözümü ulaşması bir sürü polis müfettişinin gözden kaçırdığı bu ayrıntı sayesinde olmuştu. Benzer şekilde, *Leydi Frances Carfax'ın Kayboluşu*'nda da Holmes bir tabutun derinliğiyle ilgili hayati öneme sahip bir gözlemlerde bulunur. Hatta bunu daha erken fark etmediği için, "Aslında gözüm kararmamış olsa her şey son derece açıktı,"¹¹ diye de hayıflanır.

Kulakları Dört Açmak

“Bütün gece bir ipucunun, olmadık bir sözün, garip bir gözlemin dikkatimden kaçtığını ve göz ardı edildiğini düşünüp durdum.”¹⁹

LEYDİ FRANCES CARFAX'IN KAYBOLUŞU

Görsel gözlem yetenekleri kadar dinleme becerisi de önemlidir. Holmes, Leydi Carfax vakasında, yukarıda sözünü ettiğimiz gözleminden sonra, önceki günden kalma önemsiz gibi görünen ama vakayı çözmesini sağlayan bir söz, “Gün ağarırken o sözler hatıramda canlandı,” diyerek anlatır. Bir başka hikâyesinde *Benekli Kordon*’da gecenin bir yarısı duyulan bir ışığın, vakanın en önemli delili olduğundan söz eder.

¹⁹ *Gerçekler Kamı İster – Leydi Frances Carfax’ın Kayboluşu*, sf. 263.

Holmes, gözleriyle gördüklerine verdiği özel anlamlarla diğer insanlardan nasıl ayrılıyorsa, seslere karşı duyarlılığıyla da öne çıkar. (Bu sestten kendi kulaklarıyla değil, bir tanıdın aracılığıyla haberdar olsa bile.)

Bütün Holmes külliyatının en meşhur gözlemlerinden biri sayesinde gerçekten kulak vererek dinlediğimizde duyduğlarımız kadar duymadıklarımızın da önemli olduğunu anlarız. “Köpeğin o geceki garip davranışları”ndan yani *Gümüş Şimşek*’teki havlamayan köpekten söz ediyorum. Bir köpeğin sessizliği çoğumuza bir şey ifade etmezken Büyük Dedektif için can alıcı bir ayrıntı olabilmektedir:

“... Köpeğin sessizliği dikkatimi çekmişti. Bir halka diğerini takip ediyordu. Simpson olayından, ahırda bir köpek bulunduğunu anlamıştım. Ama biri içeri girip atı almış olmasına rağmen köpek hiç havlamamıştı. Gece yarısı gelen ziyaretçinin köpeğin tanıdığı biri olduğu belliydi.”²⁰

Görsel gözlem becerilerinizi geliştirmek için yaptığınız gibi daha iyi dinleyebilmek için de bilinçli olarak alıştırmaya yapmalısınız. Genel olarak iki şekilde dinleriz: Pasif olarak (radyo dinlerken, derste otururken ya da sokakta yürürken yaptığımız gibi) ve aktif olarak (biriyle karşılıklı bir konuşma halindeyken olduğu gibi).

Daha iyi bir dinleyiciye dönüşmek için yapabileceğiniz birkaç basit alıştırma var. Örneğin radyodaki saat başı haberleri açın ve söylenenleri dikkatle dinleyin. Yayın bittiğinde radyoyu kapatıp söylenenlerden aklınızda kalanları not edin. Bütün haberleri doğru sırasıyla hatırlayabiliyor musunuz? Konuları kabaca mı hatırlıyorsunuz yoksa aklınızda kalan önemli ayrıntılar olmuş mu? İlk başlarda, kulaklarınızdan içeri ne kadar az şeyin girdiğini görünce epey bir şaşıracaksınız ama alıştırmayı bir süre devam ettirdikten sonra, bu kez de ne kadar çok yol aldığınızı fark edip buna şaşıracaksınız, inanın.

Yapabileceğiniz bir başka alıştırma da şöyle olabilir. Bir yaz günü öğleden sonra bahçenizde oturun. Gözlerinizi kapatın ama kulaklarınız açık olsun. İnsanlardan ya da doğadan gelen her türlü sese açık olun. Böyle bir alıştırma, çevrenizdeki dünyayla daha iyi bir uyum içinde olmanıza yardımcı olacaktır.

Karşılıklı bir diyalog sırasında dinleme yeteneklerini geliştirmenin kendine özgü zorlukları vardır. Çoğumuz konuşurken, duymaktan çok duyulmayı isteriz. Ama bu sırada, bizim için değerli olabilecek pek çok bilgiyi de fark edemeyiz. Aşağıda konuşma sırasında dinleme yeteneğinizi geliştirmeniz için birkaç ipucu sıraladım:

Sorular sorun

Böylece karşınızdakini konuşmaya, kendinizi de dinlemeye teşvik etmiş olursunuz.

Karşınızdakinin sözünü kesmeyin

Karşınızdakinin sözünü, onunla aynı fikirde olduğunuzu söylemek için bile olsa kesmeyin. Aynı anda hem dinleyip hem de konuşabilmek gerçekten çok zordur.

Konuşmacıya odaklanın

Bunu zaten yaptığınıza inanıyorsanız, bazen, yeni tanıştığınız birinin ismini ne de çabuk unuttuğumuzu hatırlayın.

Dikkatinizin dağılmasına izin vermeyin

Birini gerçekten dinlemek istiyorsanız, omzunuzun üzerinden televizyondaki maçı ya da sevdiğiniz bir programı seyretemeyeceğiniz bir yer seçin. Dinlemeyi sürdürmek için konuşan kişiyle göz teması kurmak da etkili bir yöntemdir.

Tekrarlayın

Söylenen bir şeyi tekrarlamak, öğrenmeyi kolaylaştırır. Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

etmek, zihninizde daha sağlam bir yer edinmesine yardımcı olmaktadır. Karşınızdakinin onu taklit ettiğinizi düşünüp rahatsız olmasından endişe ediyorsanız tekrarlarınızı içinizden yapabilirsiniz.

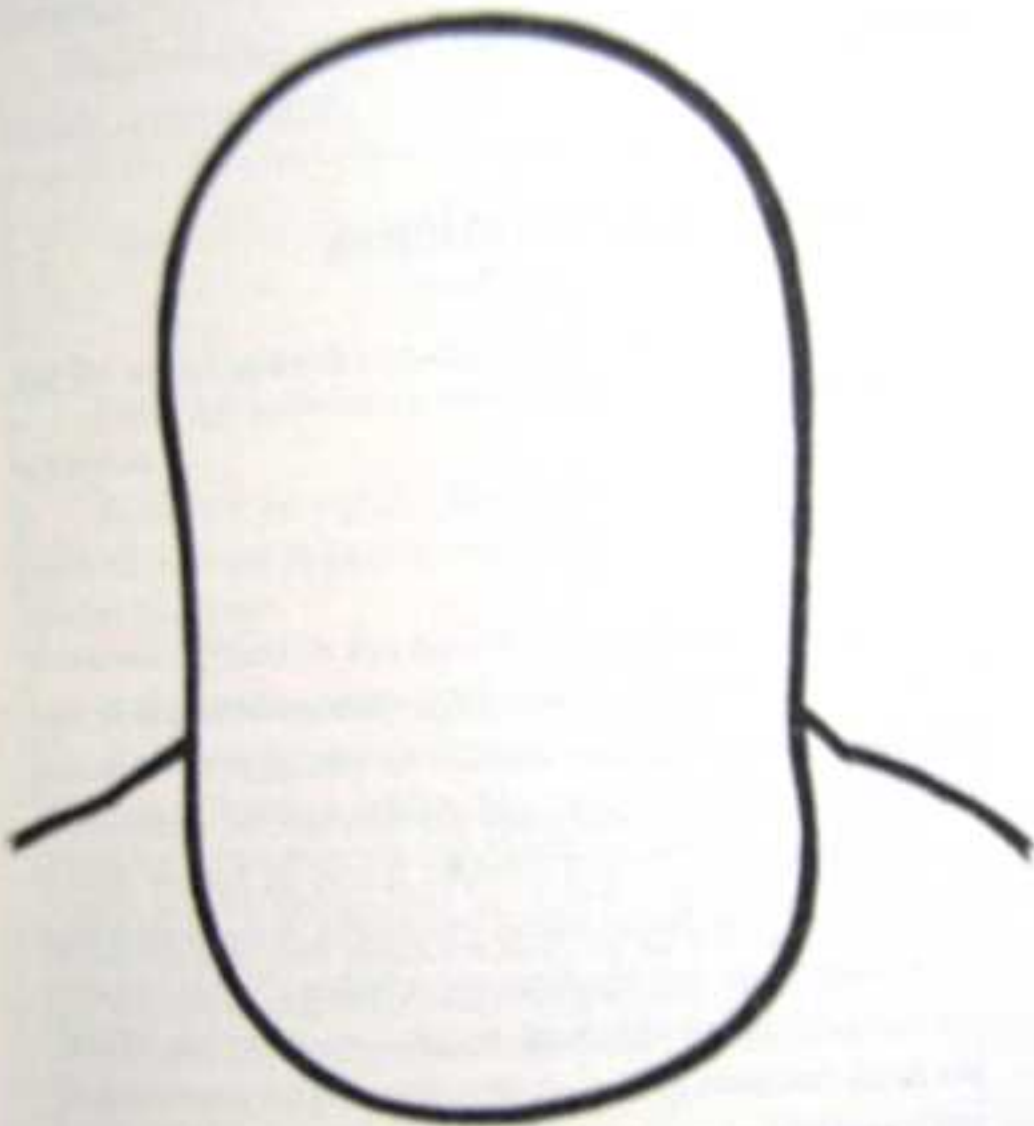

Gerçekten iyi bir dinleyici olmanın en iyi yanlarından biri dinlediğiniz kişilerle aranızda sağlam güven bağlarının kurulması ve sırası geldiğinde onların da sizi dinlemeye hazır birer dosta dönüşmeleridir.

Bilmece 5 – Sevimsiz Bir Resim

Meşhur hırsız Bela Dave'in bu resmini bir dakika boyunca dikkatle inceledikten sonra sayfa 39'a aynen çizmeye çalışın.

Satır Aralarını Okumak

"Suç haberleri ve kayıp ilanları dışında başka bir şey okumam ben."²¹

ASİL BEKÂR

Holmes'un yukarıdaki sözünü çok da ciddiye almamak lazım aslında. Olaylarda, gerektiğinde her türlü bilgiye ulaşabilmesinin sırrı okuma alanlarının genişliğidir. Yalnızca haberleri ve ilanları okuduğunu söylemesini ise, konsantrasyonunu o esnada yalnızca elindeki iş için en faydalı olacak materyallere yöneltmesi olarak görebiliriz. Ama okuduklarının konusu ya da türü ne olursa olsun Holmes'un hızlı okuma alanında da başarılı olduğunu, en uzun metinleri bile yüksek bir hızla özümseyip ihtiyaç duyduğu bilgiyi süzebildiğini söyleyebiliriz.

Araştırmalara göre yetişkinlerde ortalama okuma hızı dakikada 175-350 kelime arasındadır. Hızlı okumayla kastedilen daha kısa zamanda daha çok kelimeyi görmek değil, okumada daha etkin olabilmektir. Dakikada beş yüz kelimeyi

²¹ *Akal Oyunlarının Gölgesinde - Asil Bekâr, sf. 298*

tarayabilmek kulağa hoş gelse de o kelimelerin anlamları aklınızda yer etmiyorsa bu hızınızın pek de bir faydası olmuyor demektir.

Daha etkin bir okuyucu olmak için neler gerektiğini şu şekilde sıralayabiliriz:

Daha iyi konsantre olabileceğiniz bir atmosferde okumak

Sessiz bir yere gidin. Televizyonu, radyoyu, telefonu, yani dikkatinizi dağıtabilecek her şeyi kapatın ya da bunlardan uzaklaşın.

Parçalara ayırmayı öğrenin!

Çocukluğumuzdan itibaren kelime kelime okumayı öğrenmiş olmamıza rağmen bloklar halinde de okuyabiliriz. Hatta bir metni anlamak için kelimeleri bloklar halinde okumanın tek tek kelimelerin her birine odaklanmaktan daha kolay olduğu ileri sürülür. Okurken bir yetişkinin gözleri bir seferde birden fazla kelimeyi görmeye, metinde bulunduğu yerin ilerisini taramaya eğilimlidir. Bunu siz de deneyin.

Gevşeyin

Normalde okurken gözleriniz aynı anda dört-beş kelimeyi birden görebilir. Elinizdeki metni daha da uzakta tutarak baktığınızdaysa her bloğa birkaç kelime daha sığdırabilir.

bilirsiniz. Oyle ki, bakışınızın çerçevesi, ortasında olduğunuz bir satırın sonunu bile kapsayabilir. Yeterince alıştırma yaparsanız bir süre sonra metni parçalar halinde okuyabilir, böylece okuma sürenizi önemli ölçüde kısaltabilirsiniz.

Anahtar kelimelere odaklanmak

Örneğin, "Bu kitap, meşhur dedektif Sherlock Holmes"la ilgili pek çok bilgi içermektedir," cümlesini ele alalım. Buradaki en önemli kelimeler hangileridir? "Kitap" kelimesi çerçeveyi çizerken, "bilgi" kelimesi bize kitabın içindekilere dair bir fikir verir, "Sherlock Holmes" ise konunun alt başlığına ışık tutar. Hızlı bir okuyucu kelimelerin her biri kendince anlamlı ve faydalı olsa da diğer kelimeleri hızla geçebilir.

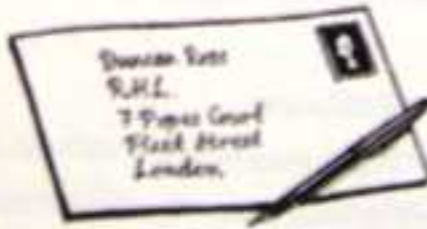

İçinizden okumaktan vazgeçin

Çoğumuz içimizden okuma (alt seslendirme) denen bir şey yaparız. Yani kafamızın içindeki cılız bir ses okuduğumuz her kelimeyi tek tek seslendirir. Oysaki etkin bir okuyucunun buna ihtiyacı yoktur. Beyniniz bir kelimeyi seslendirmenize gerek kalmadan da anlar. Kelimeleri okurken beynimizin önemsiz ayrıntılara nasıl takılmayacağını anlamak için aşağıdaki örnek oldukça aydınlatıcıdır:

Her kmiineeln ynlacza bniicri ve scunonu hfarerli drgou yieenrledre onlmiasa rgeamn bu cyeülmei aamnltkaa flaza gülülük çmkeyeiz.

Bazı insanlar bunun anlamını hemen çıkarırken diğerlerine abuk sabuk görünmektedir. Peki ama o insanlar nasıl oluyor da hemen anlayabiliyorlar? Çoğumuz bir metni tararken bir kelimenin bütün harflerini okumayız. Zaten genelde bir kelimenin birinci ve sonuncu harflerinden fazlasına gerek duymayız. Beynimiz sihrini gerçekleştirerek birikmiş deneyimlerden ve konunun o anki bağlamından faydalanıp her bir kelimeyi tespit edebilir. (Merak edenler için doğrusunu da yazalım: *Her kelimenin yalnızca birinci ve sonuncu harfleri doğru yerlerinde olmasına rağmen bu cümleyi anlamakta fazla güçlük çekmeyiz.*) İçinden okuma kötü bir alışkanlıktır ve çoğu kötü alışkanlık gibi biraz azim ve iradeyle üstesinden gelebilir.

Geri dönmekten vazgeçin

Diğer bir kötü alışkanlık da "geri dönmek"tir. Geri dönmek derken bilinçaltınıza inip önceki hayatınızda Kleopatra'nın gözde haremağalarından biri olduğunuzu keşfetmek gibi bir şeyden bahsetmiyoruz. Konu okumak olduğunda geri dönmekle kastedilen, doğru okuyup okumadığınızı kontrol etmek için dönüp yeniden okumaktır. Bu, metni daha iyi anlamamanızı sağlamaz. Aksine konsantrasyonunuzun dağılmasına ve metni kavramakta zorlanmanıza yol açar. Çok gerekmedikçe geri dönmeyin.

Başlıkları iyi kullanın

Elinizdeki metin, daha hızlı okumanıza yardımcı olacak ipuçları içeriyor olabilir. Bunun için konuları özetleyen başlıkları veya madde işaretlerini iyi kullanın.

Parmağınızı kullanın

Okuduklarınızı parmakla takip etmeyi çocukluk olarak görmeyin. Parmakla takip etmek, gözlerinizin metinde bulunduğunuz yeri kaçırmamasına yardım eder, dolayısıyla hızınızı artırır.

Doğru seçimler yapın

Bazı metinlerin ve dokümanların hızlı okumaya uygun olmadığını kabul etmek gerekir. Mesela bir ipotek sözleşmesini imzalamadan önce küçük harfle yazılmış olan yazıları hızlıca geçmek doğru değildir. Ya da kalbinizin sahibinin bin bir emekle yazdığı bir şiire tren tarifiesi muamelesi yapmak olmaz.

Buraya kadar öğrendiklerinizi kullanarak aşağıdaki alıştırmayı yapın.

Bilmece 6 – Hızlı Okuma

Kızıl Saçlılar Kulübü'nden aldığımız bu parçada mesleği rehincilik olan Jabez Wilson adında bir adam, Holmes'a, kendisini alışılmadık bir görev için işe almak isteyen Duncan Ross adındaki başka bir adamla aralarında geçen konuşmayı anlatıyor. Şimdi yapmanız gereken şey, parçayı sadece otuz saniye içinde okumak ve ne kadarını özümseyiğinizizi anlamak için hazırladığımız soruları yanıtlamak.

"Hangi saatlerde çalışacağım?" diye sordum.

"On ile iki arası."

Bir rehinci en çok akşamları çalışır Bay Holmes, özellikle de ödeme gününden önceki perşembe ve cuma akşamları. Bu yüzden sabahları çalışmak bana uyardı. Kaldı ki, yardımcım işi iyi biliyordu ve bir şey olduğunda ilgilenebilirdi.

"Bu bana çok uygun," dedim. "Peki ya ücret?"

"Haftada dört sterlin."

"Ya yapılacak iş?"

"Tamamen göstermelik."

"Tamamen göstermelik derken ne demek istiyorsunuz?"

"Mesai boyunca büroda ya da en azından binada olmak zorundasınız. Eğer dışarı çıkarsanız işi sonsuza kadar kaybedersiniz. Kurallar bu konuda çok açık. Aksi takdirde şartlara uymamış olursunuz."

"Zaten günde dört saat. Bu yüzden dışarı çıkmayı hiç düşünmem," dedim.

"Hiçbir bahane kabul edilemez," dedi Bay Duncan Ross. "Ne hastalık, ne iş, ne de başka bir şey. Hep büroda olmanız gerekiyor, yoksa işi unutun."

"Peki yapılacak iş nedir?"

"Britannica Ansiklopedisi'nin kopyasını çıkarmak. İlk cildinden başlarsınız. Kendi mürekkebinizi, kalemlerinizi ve kurutma kâğıdınızı kendiniz getiriyorsunuz. Biz sadece bu masayla sandalyeyi veriyoruz. Yarın başlar mısınız?"

"Elbette," diye cevap verdim.

"O halde görüşmek üzere, Bay Jabez Wilson. Bu konumu elde ettiğiniz için sizi tebrik ederim."²²

Sorular

1. Ross, Wilson'a ne kadar ücret teklif ediyor?
2. Wilson'ın hangi ünlü eseri kopyalaması gerekiyor?

²² *Aklî Oyunlarının Güllüğü - Kızıl Saçlılar Kulübü, sf. 80-81-82*

3. Wilson'ın hangi saatler arasında çalışması isteniyor?
4. Wilson'ın hangi malzemeleri kendisinin temin etmesi bekleniyor?
5. Wilson'a göre bir rehinci dükkânı hangi zamanlarda işlek oluyor?

Zihni Açık Tutmak

“Bir şey ne kadar garip görünüyorsa o denli az gizemli olduğu ortaya çıkar. Tıpkı sıradan bir yüzü tanımlamanın çok zor olduğu gibi asıl akıl karıştıran da sıradan, genel suçlardır.”²³

KIZIL SAÇLILAR KULÜBÜ

Sporcuların diliyle konuşacak olursak, Holmes önündeki oyunu en iyi şekilde oynayan biriydi. Yani baştaki niyeti ne olursa olsun planını içine düştüğü senaryoya göre değiştirmeyi bilirdi. Ne kadar tuhaf ve şaşırtıcı şeylerle karşılaşsa karşılaşsın zihnini her türlü olağanüstü ihtimale karşı açık tutardı. Bir durumun muhtemel görünmemesinin imkânsız olmasını gerektirmediğini iyi kavramıştı. Pek çok vakayı bu düşünce esnekliği sayesinde çözmüştü.

Bizim gibi faniler için ise varsayımlarımızın yıkılması son derece rahatsız edici, çileden çıkarıcı bir deneyimdir ve çoğu zaman yeni bir durumla başa çıkmakta zorlanmamıza ya da yeni bir bilgiyi doğru algılayamamamıza neden olur.

²³ *Akıl Oyunlarının Gölgesinde – Kızıl Saçlılar Kulübü*, sf. 86

O kadar çok şey hakkında o kadar eminiz ki aklımıza yansıyor olabilmemizin ihtimalini bile getirmeyiz.

Oysaki tarih, açık fikir yoksunluğunun örnekleriyle doludur. Mesela Galile, güneşin dünyanın etrafında değil, dünyanın güneşin etrafında döndüğünü söylediği için Katolik Kilise'yle ciddi bir anlaşmazlığa düşmüştü. Kilisenin tutumu şimdi bize ne kadar saçma gelse de bugün bile aksi ispat edilemez gerçekler olarak kabul ettiğimiz ama gerçekle yakından uzaktan ilgisi olmayan o kadar şeye inanıyoruz ki... Şu birkaç şehir efsanesine bakınca demek istediğimi anlayacaksınız.

Çin Seddi, Ay'dan bakıldığında gözle görülebilen insan yapımı tek şeydir. Yanlış, Çin Seddi Ay'dan görülemez.

Başkan Kennedy, Alman halkına kendisinin bir jöleli çörek olduğunu söylemiştir. Yanlış. Evet, Kennedy 1963'te yaptığı bir konuşmada, "Ich bin ein Berliner," demiştir. Yine evet, *Berliner* adı verilen bir çörek türü vardır. Kennedy şayet "Ich bin Berliner," demiş olsaydı, Berlinli olduğunu iddia etmiş olurdu ki bu doğru değildi. Oysaki gramer olarak doğru bir tabir kullanarak hislerini yani, Berlin halkıyla bir olduğunu ifade etmiştir.

İngiltere'nin on birinci yüzyıldaki krallarından Canute, bir hükümdar olarak sahip olduğu güçlerin sınırsız olmadığını göstermek için denize, ayaklarını ıslatmaması için durmasını emretmiştir. Yanlış. Bu hikâyenin doğruluğuna dair hiçbir delil yoktur.

Sherlock Holmes diye biri gerçekten vardı. Maalesef bu da yanlış. Zihni açık tutabilmek çok önemli bir yetenektir. Olaylarla ilgili peşin hükümlere kapılmamamızı ya da doğru bildiklerimizin yanlış olduğunu kabul etmekten hiçbir zaman çekinmememizi sağlar.

Yaratıcı Düşünmek

"Olağandan farklı bir şey sırra ulaşmaya giden yoldur." ²⁴

KIZIL DOSYA

Son zamanlarda dünyamız; "düşüncenin gücü", "sınırları zorlamak" ve "çerçeve dışına çıkabilmek" gibi erdemlere övgüler düzen ve bu işten çuvala para kazanan işgüzar danışmanlarla doldu. Ancak bize ne kadar düzmeceymiş gibi gelse de söylediklerinde doğruluk payı da yok değil... Basit bir anlatımla, yaratıcı düşünme yani bir soruna bodoslama girişmektense farklı açılardan bakabilme karşılığını çoğu zaman fazlasıyla alabileceğimiz önemli bir yetenektir.

Kuşkusuz, Holmes da bir yaratıcı düşünme ustasıydı. Doktor Watson'ın kaleme aldığı hemen hemen bütün hikâyelerde Holmes, kimsenin yapamadığı yaratıcı düşünce sıçramaları gerçekleştirir. Yaratıcı düşünme konusunda Holmes'la boy ölçüye bilme ihtimaliniz, işin doğrusu pek de fazla değil... Bundan vazgeçip başka sevdalara kapılmaya; mesela Lionel Messi'ye çalım atmaya, Stephen Hawking'le sicim

²⁴ Sir Penderisi Analamıyor - Kızıl Dosya, sf. 188

teorisi hakkında tartışmaya ya da Lady Gaga'dan daha tuhaf Őeyler giymeye heves etseniz belki de daha iyi. Bazı yetenekler yalnızca birkaç kişiye bahşedilir ve konu yaratıcı dūřınme olunca kimse Holmes'un eline su dōkemez.

Ama tabii bu, kendi yeteneklerinizi elinizden geldiğince geliştirmenize engel olmamalı. Hadi şimdi, birkaç bilmeceyle şarkları yağlayalım.

Bilmece 7 – Kelime Avı

Bu alıştırırmada, B sütununa ekleyeceğiniz bir kelimeyle hem A hem de C sütununda anlamlı birer kelime üreteceksiniz. (Cevaplarınızı ayrı bir kâğıda yazınız.)

A	B	C
bal		balığı
taş		kalıp
boya		dan
kara		hekim
sere		tör

Bilmece 8 – Dilimin Ucunda

Bu alıştırmada aşağıdaki şekil ya da kelimelerin hepsi bir Sherlock Holmes hikâyesini temsil ediyor. Hangisinin hangi hikâyeye ait olduğunu bulabilir misiniz? (Cevaplarınızı ayrı bir kâğıda yazınız.)

1. **THE ROLLING STONES**

2. *Bohe Profesionle*

3. Fred Astarie, Rudolf Nuryev, Nijinsky, Gene Kelly

4.

5. Bonapart, Bonito, Küçük Onbaşı, Korsika Canavarı,
Josephine'in Kocas, Fransa İmparatoru

6.

Bilmece 9 – Sıradaki?

Bu alıştırmada dizilerin sonunu siz getireceksiniz. Bunun için dizilerin kendi içlerindeki düzeni keşfedip devamını bulmak zorundasınız.

1. P S Ç P C --

2. 31 28 31 30 31 30 31 31 30 31 --

3. M V D M J S --

4. A S D F G H J --

5. Moskova, Los Angeles, Seul, Barselona, Atlanta, Sydney, Atina, Pekin, --, --

6. Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Eritre, Palau, Timos Leste, Karadağ, --, --

(Cevaplarınızı ayrı bir kâğıda yazınız)

Bilmece 10 – Nasıl Yani?

Biraz da yaratıcı düşüncemizi geliştirelim.

1. Adamın biri bara girer, bir bardak su ister. Barmen su getirmeye gider gibi yapıp adamın arkasından gizlice yaklaşıp canhıraş bir çığlık atar. Adamsa barmene teşekkür edip çıkar. Neden?

2. Louise'in babasının üç kızı vardır. En büyüğünün adı Nisan, ortanca kızın adı Mayıs ise en küçük kızın adı nedir?

3. Tom, Harry'nin dükkânına gidip çikolatanın kaç para olduğunu sorar. Harry bir tane alana altmış kuruş, iki tane alana bir lira olduğunu söyler. Tom tezgâha bir lira koyunca Harry bir tane mi iki tane mi çikolata istediğini sorar. Birkaç dakika sonra Dick dükkâna girer. Harry'ye çikolatanın kaç para olduğunu sorar Harry de ona aynı şekilde cevap verir. Dick de tezgâha bir lira koyar ama bu kez Harry ona kaç tane istediğini sormadan iki tane çikolata verir. Neden?

4. Bir kadının, dul kocasının erkek kardeşiyle evlenmesi yasak mıdır değil midir?

5. Bir Fransız uçağı Lüksemburg'a düştüyse hayatta ka-

lanları nereye gömmek gerekir?

6. Bir meyve bahçesinde, üzerlerinde "Portakal", "Limon" ve "Portakal & Limon" yazan üç kasa vardır. Bu kasaların üzerine yanlış etiketlerin yapıştırıldığı bilinmektedir. Sadece bir kasadan bir tek meyve alarak hangi etiketin hangi kasaya yapıştırılması gerektiğini bulabilir misiniz?

7. Altıparmak Don'un, az önce ziyaret ettiği bir şirketi soyduğundan şüphelenilmektedir. Yolda polis tarafından durdurulur. Hem üzeri hem de sürdüğü kamyonet aranmasına rağmen bir şey bulunamaz. Ama yine de polis onu hırsızlık suçundan tutuklar. Don ne çalmış olabilir?

Arkadaşlarınızı Doğru Seçmek

"İtiraf etmeliyim ki, sevgili dostum, sana büyük bir gönöl borcum var."

BASKERVILLE'LERİN KÖPEĞİ

Holmes her ne kadar İngiliz edebiyatının en büyük de-
dektifi olarak ün yapmış olsa da sonuçta ikili bir gösterinin
bir yarısıydı (bazen bunu kabul etmeye yanaşmasa bile). Hol-
mes bildiğiniz gibi kendine güvenen (hatta kibirli) biriydi.
Ara sıra Watson'la acımasızca dalga geçmekten de geri dur-
mazdı. Watson'a *Baskerville'lerin Köpeği* 'nde dediği gibi,
"Sen kendin ışıık saçıyor olmasan da ışıık iletkenlerden birisin.
Deha sahibi olmayan insanlar dehayı harekete geçirmekte de
usta olabilirler."

Bazı televizyon ve sinema yapımlarında (mesela 1930'la-
rın ve 40'ların Hollywood filmlerinde) Watson lapacının teki

olarak canlandırılır. Ama aslında öyle değildi. O, Hindistan' da ve Afganistan' da ülkesine hizmet etmiş, yetkin bir doktordu. Elbette kendince zayıf yanları vardı (geçmişinde alkol ve kumara düşkün olduğunu iddia edenler vardır) ama Holmes' la birlikteliği boyunca sadakatinden ve cesaretinden bir an olsun taviz vermemiş, Büyük Dedektif' te olmayan insanıyeti sergilemekten hiçbir zaman geri durmamıştı.

Bunu Holmes da iyi biliyordu elbette. Watson' a takılırken çoğu zaman bunu, iki erkek arasındaki sağlam dostluklarda görmeye alışkın olduğumuz gizli bir şefkat duygusuyla yapıyordu. Holmes, kendi kişiliğindeki bazı boşlukları Watson' ın gayet iyi doldurduğunun ve ona ne zaman ihtiyaç duysa başvurabileceğinin farkındaydı. Watson, Holmes' un tam anlamıyla güvenebildiği gerçek bir dosttu. Hatta Sherlock bunu Baskerville macerasında, "Sıkıntıya düştüğümde yanımda olmasını isteyeceğim bir kişi daha yoktur," sözleriyle itiraf etmiştir.

Watson ayrıca, Büyük Dedektif' in düşünce silsilesini konuşup tartışabildiği tek insandı (bu konuşmaları bazen can sıkıcı derecede üstü kapalı olmasına rağmen). Holmes bazen olayları Watson' la konuşurken çözüyor, olayla ilgili yürüttüğü aklın kusurlarını, zincirin eksik halkalarını Watson' a anlatırken fark ediyordu.

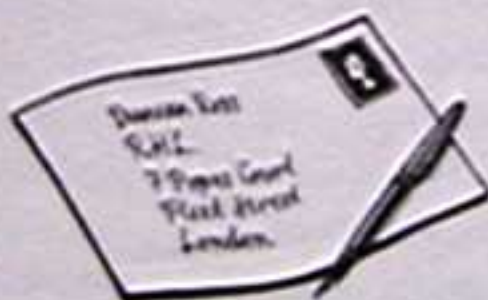
Watson da kendi payına, yarattığı katkının farkındaydı. *Sürünen Adam* hikâyesinde, "Zihnine bir nevi bileği taşı oluyordum,"²⁵ diye yazıyordu. "Onu coşturuyordum." *Perde Kapanıyor* 'da ise Holmes eski dostuna, "Sevgili Watson! De-

²⁵ *Aklın Şüphesi Suçun Gerçeğidir - Sürünen Adam*, s. 230

gişen bir çağda durağan bir noktasın sen,"²⁶ diyordu. Ama aralarındaki dostluğu belki de en iyi özetleyen sözleri yine Holmes'dan duyarız: "Beni hiçbir zaman yüzüstü bırakmadın."²⁷

Holmes hiçbir zaman sevmediğini, hiç aşık olmadığını ileri sürse de, John Donne'un dediği gibi hiç kimsenin bir ada olmadığını da farkındaydı. Güvenilir bir dostluğun, onun değerini yitirmesine ya da gölgede kalmasına yol açmayacağını; aksine ona değer katacağını, onu tamamlayacağını iyi kavramıştı. 17. yüzyıl İngiliz şairi Abraham Cowley'nin şu sözlerine herhalde o da katılırdı:

Ahbab desen saymakla bitmez
Dost dedin mi sayıya bakılmaz.

²⁶ Gerçekler Kamut İster - Feride K.

²⁷ Gerçekler Kamut İster - K.

Şans Faktörü

“Soruşturma gayet iyi gidiyor. Eğer bu meseleyi çöze-
mezsek bizim beceriksizliğimizden kaynaklanıyor demek-
tir.”²⁸

ZÜMRÜT TAÇ

Sherlock’un o müthiş zekâsının, vakalardaki başarısının garantisi olduğunu düşünüyor olabilirsiniz. Ancak işin aslı iyi ya da kötü şansa bizim gibi o da tabiydi. Örneğin *Kara Peter Vakası*’nda sorun, “en başından doğru ipucunu elde et-
me şansına sahip olmakla,”²⁹ çözülmüştür. Benzer şekilde, *Baskerville’lerin Köpeği*’nde Watson, “Bu soruşturmamız sı-
rasında şans tekrar tekrar karşıydı bize. Ama şimdi yardımı-
mıza koştı nihayet,” der.

Belki hiçbirimiz iyi şansın hayatımız üzerindeki etkisini kontrol edemeyiz ama yine de ihtimalleri lehimize çevirmek de mümkün olabilir. Profesör Richard Wiseman 2003’te iyi ve kötü şans üzerine yürüttüğü on yıllık çalışmasının sonuç-

²⁸ *Akl Oyunlarının Gölgesinde – Zümrüt Taç*, sf. 347

²⁹ *Şüphesiz Asla Uyumaz – Kara Peter Vakası*, sf. 225

larını açıkladı. Bulgularına bakılırsa, "şanslı" insanlar kendi şanslarını kendileri yaratıyorlar. Profesör Wiseman, *Daily Telegraph*'taki yazısında şöyle diyor:

"Araştırmam gösteriyor ki, şanslı insanlar kendi şanslarını dört temel esasa göre yaratıyorlar. Bu insanlar fırsatları fark edip yaratmakta yetenekliler, sezgilerini dinleyerek şanslı kararlar veriyorlar, pozitif beklentileriyle ilgili tatminkâr öngörülerde bulunuyorlar, bir de kötü şansı iyiye çevirecek kadar dirençli bir tavır sergiliyorlar."

Kendi şansımızı etkileyebileceğimizi öne süren tek otorite elbette Wiseman değil. Mesela Ovid de şöyle yazmıştır: "Şans her şeyi etkiler. Oltanız sürekli suda olsun; balık dere-nin en beklenmedik yerinde vuracaktır." Meşhur sinema devi Samuel Goldwyn de şöyle der: "Ne kadar çok çalışırsam o kadar şanslı oluyorum."

Küçük bir ihtimalden nasıl büyük sonuçlar doğabileceğine dair örnekler çok fazladır. Doğu'ya yeni bir geçit ararken Amerika'ya denk gelen Kristof Kolomb'dan, Alexander Fleming'in penisilini keşfedişine hatta Coca-Cola'nın icadına kadar pek çok atılım, başarısını önemli bir oranla iyi şansa borçludur.

Kısacası, iyi şans sizi aramaya karar verdiyse onu geri çevirmeyin. Hatta bağrınıza basın. Sherlock Holmes da hep böyle yapmıştı.

Hatalardan Ders Çıkarmayı Bilmek

"Çünkü yanıldım, sevgili Watson. Belki bu, beni senin hikâyelerinden tanrıyanları şaşırtacaktır ama sık sık yaptığım bir hatadır."³⁰

GÜMÜŞ ŞİMŞEK

Herkes yanılır, herkes hata yapar. Büyük Dedektif bile... Ama o, bir daha tekrar etmediğiniz sürece hata yapmanın affedilir bir durum olduğunu biliyordu. Bu konuyla ilgili, *Leydi Frances Carfax'ın Kayboluşu* adlı hikâyedeki yorumuna bir göz atalım:

"Bu vakayı notlarına eklemeyi düşünüyör musun bilmiyorum, sevgili Watson," diye söze girdi Holmes o akşam, "Ama meselenin, en dengeli zihinlerin bile maruz kalabileceği geçici bir karamaya iyi bir örnek olduğunu söylemeliyim. Böyle anlar her ölümlünün başına gelir ancak bunu fark edip tamir edebilenin üstüne yoktur. Bu naçizane unvan üzerinde benim de biraz hakkım vardır sanırım."³¹

³⁰ *Sic Detayda Saklıdır - Gümüş Şimşek, sf. 11*

³¹ *Gerçekler Kanıt İster - Leydi Frances Carfax'ın Kayboluşu, sf. 264-265*

Günümüzde de hata yapmak ilerleme ve gelişim açısından vazgeçilmez bir etken olarak görülüyor. Stanford Üniversitesi'nde işletme ve mühendislik profesörü olan Robert Sutton, 2007 yılında *Harvard Business Review* için yazdığı makalede şöyle diyor:

"Diego Rodriguez ve benim Stanford'da (Tasarım Enstitüsü'nde) en sık kullandığımız sloganlardan biri de, "başarısızlık kötüdür, berbattır ama çok da eğiticidir" şeklindedir. Biz burada öğrencilerimizi, yaptıkları şeylerden (konuştukları değil yaptıkları) dolayı yaşadıkları aksaklıklardan ve başarılarından ders çıkarmaları için teşvik ediyoruz. Okulumuzun kurucularından ve en büyük ilham kaynaklarından biri olan David Kelley'den bir alıntı yapacak olursam: "Aynı hataları tekrarlayıp duruyorsanız bir şey öğrenmiyorsunuz demektir. Ama her seferinde yeni ve farklı hatalar yapıyorsanız, yeni şeyler yapıyor ve öğreniyorsunuz demektir."

Odaklanmak

"Zihnim, yapması gereken işe koşulmamış bir hız makinesi gibi paramparça oluyor."³²

WISTERIA KÖŞKÜ

İlkokuldan beri öğretmenlerinizin bıkip usanmadan söylediği gibi, hata yapmaktan kaçınmanın en iyi yolu, konsantrasyonun bozulmamasıdır. *Bisikletli Takip* hikâyesinde Watson, Holmes için ne diyordu? "Kesinlik ve konsantrasyona her şeyden çok değer veren dostum, dikkatini elindeki vakadan başka noktalara çekecek her şeye isteksiz yaklaşırdı."³³

Çoğumuzun zihni bir akış halindedir. Kafamızın içinde çok şey saklarız ve bunları gereksiz yere evirip çevirme eğilimindeyizdir. Ancak, biraz bir şeylere odaklanmadığımız sürece, kafatasımızın içinde hüküm süren bu kaos ortamında boğulup gidebiliriz.

Ama yine de çoğumuz, içinde bulunduğumuz sorunu çözmek için bir dereceye kadar konsantre olabiliyoruz. Bunu

³² *Gerçekler Kamut İster - Wisteria Köşkü*, sf. 33

³³ *Şüpheli Asla Uyumaz - Bisikletli Takip*, sf. 118

nasıl böyle etkin bir şekilde yapabildiğimiz ise üzerinde çok kafa yorulmuş olmasına rağmen hâlâ bir muamma sayılır. Bilim insanlarının genel olarak ortak kanısı, insan türünün "dikkat kontrolü"ne yönelik çarpıcı bir eğilim gösteriyor olmasıdır. Şimdi konsantrasyonumuzu nasıl iyileştirebileceğimize bakalım.

Beynimizin zindeliği de konsantrasyon gücümüz de hep ne kadar dinlenmiş, ne kadar sakin ve ne kadar iyi beslenmiş olduğumuza bağlıdır. Konsantrasyonunuzun üst seviyelerde olmasını istiyorsanız yiyip içtiklerinize dikkat edin, geceleri iyi uyuyun ve günlük programınıza gevşeme molaları yerleştirin.

Anlık bir konsantrasyon patlamasına ihtiyaç duyuyorsanız kafein işe yarayabilir. Ancak araştırmalar, kafeinin düzenli olarak alındıkça etkisinin azaldığını göstermektedir.

Yenilik önemli. Monoton ve rutin bir hayat sürmek kolayımıza geliyor olabilir ama can sıkıntısının, odaklanmanın en büyük düşmanlarından biri olduğunu unutmamak gerekir. İşyerinde aynı işi bininci defa yaparken candan dışarıyı seyredip şimdi keşke başka bir yerde olsaydım dediğiniz olmuştur. Son zamanlarda daha sık dalıp gittiğinizi fark ediyorsanız kendinize biraz vakit ayırıp gerçekten ilginizi çeken bir şeyler yapın. Sonradan elinizdeki işe daha iyi odaklanabildiğinizi göreceksiniz.

Aynı anda birden fazla iş yapma meselesini aşırıya kaçırmanın. Bazıları, türümüzün erkek bireylerinin böyle bir şeyi dert etmeyeceğini, çünkü buna karşı zaten doğuştan kabiliyetsiz olduğunu söyler. Erkek ya da kadın aynı anda seksen işi birden yaparken bunların hiçbirinin doğru düzgün yapılamayacağı da açıktır. Bir aktiviteye tam anlamıyla odaklanmanız gerekiyorsa bütün dikkatinizi ona vermek zorundasınız.

Etrafınızda dikkatinizi dağıtacak şeylerin olmadığı ortamlarda bulunun.

Kendinizi, gerektiğinde bilinçli olarak odaklanma konusunda eğitin. "Şimdi konsantre olmak zorundayım," ya da buna benzer sözlerle kendi kendinize telkinlerde bulunun.

Konsantre olmak için günün doğru anlarını kullanın. Bazılarımız erkenci, bazılarımız gece kuşu, bazılarımızsa öğleden sonra üretken olur. Siz de bu güçlü saatlerinizi tespit edin ve yüksek konsantrasyon gerektiren işlerinizi bu saatlerde yapın.

Bir diğerk faydalı taktik ise, konsantrasyon gücünüzü geliştiren aktivitelere katılmak ve oyunlar oynamaktır. İşte size başlangıç için birkaç ipucu:

Alfabeyi tersten sayın. Bunu bir kez tamamladıktan sonra bir daha deneyin ama bu kez daha hızlı yapmaya çalışın.

Gittiğiniz bütün ülkeleri ya da şehirleri sayın.

Aile bireylerinin doğum günlerinin listesini çıkarın.

Bütün okul arkadaşlarınızı hatırlayın.

Çarpım tablosunu tekrar edin. Ama bunu işin kolayına kaçmadan yapın.

Özel bir ilgi duyduğunuz bir konu seçip kendinizi sınavın. Örneğin, Beatles takıntınız varsa bütün hit şarkılarını sıralamaya çalışın. Ya da futbol fanatığıyseniz hangi takımın hangi yıl şampiyon olduğunu hatırlamaya çalışın.

Mantık ve Akıl Yürütme

“Ben hiçbir zaman tahmin yürütmem. Tahmin, korkunç bir alışkanlıktır. İnsanın mantık melekesinde ağır tahribatlar yaratır.”³⁴

DÖRTLERİN İMZASI

Holmes en çarpıcı başarılarını, bizim gibilere pek önemsiz görünen kanıtlardan yararlanarak akıl yürüttüğü zamanlarda sergiler. Gerçekten de vardığı sonuçlar bazen o kadar kesin ve doğrudur ki bize sanki mistik güçleri ya da psişik yetenekleri varmış gibi gelir. Peki bu akıl yürütme dediğimiz şey tam olarak nedir?

Kanıtları toplayın

Holmes o müthiş gözlem gücünü kullanarak, en olmadık kaynaklardan büyük miktarlarda bilgi toplamayı başarıyordu.

³⁴ *Kayıp Hikâyenin İzinde – Dörtlerin İmzası*, sf. 36

Doğru soruları sorun

Holmes merak ettiği ayrıntılarla ilgili cevaplar almak için kafasında doğru bir şekilde formüle edilmiş sorular oluşturdu. Karşında duran bu insanın, kıyafetleri, nereli olduğunu ya da mesleğinin ne olduğunu anlatıyor mu? Bir köpeğin sessizliği ne anlama gelir? Neden kızıl saçlı bir rehinciden, günde birkaç saat ansiklopedi kopyalaması isteniyor olabilir?

Varsayımlar oluşturun

Elinde eskimiş bir baston, ayakkabılarında Londra'da sık rastlanmayan bir renkte çamur olan ama bunların haricinde gayet iyi giyimli bir doktorun Baker Sokağı'ndaki evinizden içeri adım attığını düşünün. Bu adam neden böyle? Ayakkabılarına neden doğru düzgün bakmıyor? Londra'nın ayakkabı boyacıları grevde olabilir mi? Yoksa taşradaki bir vizitesinden aceleyle şehre mi dönmüş?

Varsayımlarınızı değerlendirin

Doktorun iyi giyimli olduğuna bakarak ayakkabılarını böyle ihmal etmesinden işkillenmek gerekir. Sabah gezintiye çıktığınızda bir ayakkabı boyacısı görmüştünüz; demek ki grevde değiller. Ayrıca doktorun yüzü de kıpkırmızı kesilmiş; sanki Baker Sokağı'na koştura koştura gelmiş.

Bir sonuca varın

Doktora, taşradan buraya neden bu kadar aceleyle geldiğini sorun.

Kızıl Dosya'da Watson'la ilk karşılaşmalarında Büyük Dedektif mantık ve akıl yürütme üzerine nefis bir ders verir. Watson, Londra'ya yeni gelmiş, kalacak bir yer peşindedir. Holmes ise birlikte kalabileceği birilerini aramaktadır. İkisi, Stamford adında ortak bir arkadaşlarının aracılığıyla tanışır- lar.

"Doktor Watson, Sherlock Holmes," dedi Stamford bizi tanış- tırmak için.

"Nasılsınız?" dedi içtenlikle... Elimi öylesine sıkımişti ki ona normalde zor saygı duyardım. "Afganistan'da bulunmuşsunuz an- ladığım kadarıyla."

Şaşırarak, "Nereden bildiniz?" diye sordum.

"Boş verin," dedi kıkırdayarak. "Şimdi asıl konu hemoglobin. Bulduğum şeyin önemini anladığınızdan şüphem yok."²⁵

Hikâye böyle devam eder. İki adam birlikte bir yer tut-makta anlaşır. Holmes nihayet, yeni arkadaşına, onunla ilgili nasıl böyle müthiş bir öngöründe bulunabildiğini açıklamaya karar verir.

²⁵ *Sir Perdeyi Aralamıyor - Kızıl Dosya*, sf. 14

"... Afganistan'dan geldiğini biliyordum ama zihnimdaki ben aradaki basamakların farkında olmadan sonucu bulmamı sağlayan düşünce dizisi sayesinde. Halbuki o farkında olmadığım basamaklar mevcuttu. Nedenleme dizisi şöyle ilerledi: 'İşte tıp tipi taşıyan bir beyefendi ama askeri havası da var. Bir ordu doktoru demek ki. Sıcak bölgelerden yeni gelmiş, çünkü yüzü karmış ve bu, derisinin normal rengi değil, çünkü bileklerinin rengi açık. Zorluklar ve hastalıklar geçirmiş, yorgun yüzü açıkça bunu söylüyor. Sol kolu sakatlanmış. Çünkü kolunu anormal bir şekilde kasılmış bir halde tutuyor. Peki bir İngiliz ordu doktoru hangi sıcak bölgede böyle zorluklardan geçebilir? Kesinlikle Afganistan...' İşte bu düşünce treninin tüm yolculuğu bir saniye bile sürmedi. Sonra Afganistan'dan geldiğini söyledim, sen de şaşırdın."³⁶

Conan Doyle böyle bir dahiyane akıl yürütme becerisiyle ilgili ilhamını gerçek birinden, Doktor Joseph Bell'den almıştır. Doyle 1870'lerde, Edinburgh Üniversitesi'nde tıp okurken Bell onun hocasıdır. Sonradan bu eski hocasına şöyle yazacaktır: "Sherlock Holmes'u kesinlikle size borçluyum... Holmes'un analitik çalışmaları, sizin ayakta tedavi kliniğindeki gösterilerinizle karşılaştırıldığında kesinlikle bir abartı olarak görünmüyor."

Kuşkusuz Bell'in en büyük numarası, bir hastanın hikâyesini bilmeden hem hastalığı hem de geçmişiyle ilgili yapabildiği tespitler olmuştur. Profesör Bell'in, bir denizciyi yalpalayarak yürüyüşünden, bir gezginin dolaştığı ülkeleri üze-

³⁶ *Sir Perdesi Aralanıyor - Kırmızı Dörtgen*, sf. 30-31

rindeki dövmelelerden, bir hastanın mesleğini ellerinden tanıyabildiği söylenir. Conan Doyle bir keresinde onun, bir hastasının Barbados'a gönderilen İskoç Birliği'nden yeni ayrılmış bir astsubay olduğunu nasıl tahmin edebildiğine bizzat tanık olmuştur.

Kızıl Dosya'da Watson, Baker Sokağı 221B'deki evlerinde bir sabah masada bir dergi bulur. Dergiyi karıştırırken başına kurşunkalemle bir işaret koyulmuş bir makale dikkatini çeker:

Garip bir iddia taşıyan başlık, *Hayat Kitabı*'ydı. Makale bir gözlemcinin önüne çıkan her şeyi inceleyerek nasıl kesin ve sistematik bilgiye ulaşabileceğini anlatıyordu. Makale hem kurnazlığı hem de saçmalığı ile dikkatimi çekmişti. Nedenlendirmeler güçlü ve kararlıydı ama çıkarımlar bana abartılmış gibi görünüyordu. Yazar, bir anlık bir ifade, bir kasın titremesi ya da gözünü kırpmasıyla karşıdakinin en derinden düşündüklerini bile anlamaya çalışmıştı. Ona göre iyi bir gözlem ve analiz tekniği olan birine yalan söylemek imkânsızdı. Sonuçlarını Öklit'in önermeleri kadar şaşmaz gösteriyordu üstelik. Bilmeyen biri bu çıkarımlara nasıl ulaşıldığını öğrenene kadar gözlemcimizi büyücü sanabilirdi.³⁷

³⁷ *Sir Pendisi Aralanıyor – Kızıl Dosya*, sf. 27-28

Watson yazılanları başta "anlaşılmaz bir zırva" olarak değerlendirip, "Hayatımda böyle bir saçmalık okumamıştım," diyerek bir kenara atıverir. Ama hemen sonra Holmes ortaya çıkıp makaleyi kendisinin yazdığını söyler. Ardından anlattıklarıysa Büyük Dedektif'in takipçilerinin gözünde, o benzersiz akıl yürütme sürecini açıklaması bakımından paha biçilmezdir.

"Bir mantıkçı," diyordu yazar, "bir damla suyun Niyagara'dan mı yoksa Atlantik'ten mi geldiğini, ikisini de hiç görmemiş olsa da anlayabilir. Demek ki bütün hayat bir zincir, bir halkası görüldüğünde bilinebilen bir doğa. Tüm diğer sanatlar gibi Akıl Yürütme'nin ve Analiz'in bilimi de uzun ve sabırlı bir çalışma sonucu öğrenilebilecek bir konudur. Bu çalışma öyle uzundur ki ölümlü bir insanın bu konuda mükemmelliğe ulaşması için ömrü yetmez. İşin en zoru olan ahlaksal ve ussal yöne bakmadan önce daha temel konuları açıklamama izin verin. Biriyle karşılaştığınızda bir bakışta onun geçmi-

Akıl Yürütme Becerilerinizi Geliştirin

"Bunları bana anlattığın zamanlar," dedim, "kendim de yapabiliyordum gibi kolay görünüyor. Fakat yeni bir örnek karşılaştığımda sen açıklayana kadar şaşkınlığım geçmiyor."⁴⁰

BOHEMYA'DA SKANDAL

Kendi akıl yürütme becerilerinizi geliştirmek için yapabileceğiniz en iyi şey Sherlock Holmes külliyatını okumaktır. Hikâyelerin içinde yer alan ve üstadın tekniklerinin, biz fanilerin anlayabileceği şekilde aktarıldığı örnekleri dikkatli bir şekilde inceleyin. Öyle ya da böyle, Büyük Dedektif'i iş başındayken seyretmek zaten yeterince keyifli. Watson'ın *Benekli Kordon*'da dediği gibi:

"Holmes'u iz ederken ve karşısına çıkan problemleri sezişleri kadar hızlı olan mantık zincirleriyle çözüme kavuşturmasını hayranlıkla izlemekten aldığım kadar, hiçbir şeyden zevk almazdım."⁴¹

⁴⁰ *Akıl Oyunlarının Gölgesinde – Bohemya'da Skandal*, sf. 12

⁴¹ *Akıl Oyunlarının Gölgesinde – Benekli Kordon*, sf. 228

Burada alıntı yapabileceğimiz o kadar çok örnek var ki aralarından bir tanesini seçmek gerçekten çok zor. Ne de olsa karşımızda olay yerinde bıraktığı puro küllerinden, bir şüpheli hakkında inanılmaz bilgiler çıkarabilen bir adamın boynunu, yerdeki adım izlerinden yararlanarak tespit edebilen hatta (*Zümrüt Taç* hikâyesinde olduğu gibi) önünde uzanan karlarda nice uzun ve karmaşık hikâyeler okuyabilen bir adam var.

Ama yine de Holmes'un sırlarını keşfetmek için mutlaka incelenmesi gereken birkaç muazzam parça var. Mesela *Dörtlerin İmzası* 'ndaki şu nefis örnek. Watson, Holmes'a bir cep saati verip eski sahibinin karakteri ya da alışkanlıklarıyla ilgili fikrini sorar. Holmes işe, saatin yakın zamanda temizlendiği için ona fazla kanıt bırakılmadığından yakınlıkla başlar. Ancak bu, tahmin edebileceğimiz gibi elbette üstadın gösteri sanatının bir parçasıdır.

"Senin sözlerini de dikkate alarak saatin ağabeyine ait olduğunu, ona da babandan kaldığını söyleyebilirim."

"Şüphesiz bunu arkadaki H. W. harflerinden çıkarmışsındır."

"Aynen. W. sizin soyadınızı getiriyor akla. Bu, yaklaşık elli yıllık bir saat ve harfler de en az saat kadar eski. Demek ki saat bizden önceki nesle aitmiş. Böyle eşyalar genelde en büyük oğula kalır ve onların isimleri de çoğunlukla babalarıyla aynı olur. Yanlış hatırlamıyorsam baban öleli epey bir zaman olmuştu. Dolayısıyla uzun süredir ağabeyinin elindeymiş saat."⁴²

⁴² *Kayıp Hikâyenin İzinde – Dörtlerin İmzası*, sf. 15

Buraya kadar her şey mantıklı. Ama hemen sonrasında Holmes akıl yürütme konusunda, ilk bakışta akla mantığa sığmaz dedirten inanılmaz bir sıçrama sergiliyor:

"Dağınık bir adammış. Hem de çok dağınık ve dikkatsiz. Kendisine iyi bir miras kalmış ama bu fırsatı iyi değerlendirememiş. Ara sıra eli bollaşmasına rağmen genelde yokluk içinde yaşamış. Son olarak, kendini içkiye vermiş ve ölmüş. Görebildiğim bunlar."⁴³

Watson önce yumruk yemiş gibi olur. Böyle acı verici bir hikâyenin böyle saygısızca dile getirilmesinden çok rahatsız olmuştur. Öyle ki, Holmes'u, ailesinin geçmişini araştırmakla suçlar. Bu yaptıklarının terbiyesizlik ve şarlatanlık olduğunu söyler. Ancak Holmes, arkadaşının yanıldığını şu şekilde ispat eder:

"Düşüncelerimin nasıl sıralandığını ya da o büyük çıkarımların hangi küçük gözlemlerden kaynaklandığını bilmediğin için her şey sana çok garip geliyor. Örneğin, ağabeyinin dikkatsizliği... Saatin kapağının alt kısmına baktığında iki noktadaki çentiklerin haricinde, para gibi anahtar gibi sert objelerle aynı cepte taşınmasından dolayı oluşmuş bir sürü kesik ve çizigi görebilirsin. Buradan da elli altın değerindeki bir saate bu şekilde davranan bir adamın ne kadar dik-

⁴³ *Kayıp Hikâyenin İzinde – Dörtlerin İzması*, sf. 15.

katsiz biri olduğunu çıkarmak zor olmasa gerek. Ya da kendisine böyle değerli bir miras kalmış olan bir adamın başka açılardan da varlıklı biri olduğunu düşünmek herhalde çok da uçuk bir çıkarım olmazdı.

İngiltere'deki rehinciler, aldıkları bir saatin fiş numarasını iğne ucuyla kapağın içine çizmeyi adet edinmiştir. Böylece numarayı kaybetmek ya da değiştirmek mümkün olmadığı için etiketlemekten daha çok bu yöntemi tercih ederler. Bytele baktığımda kapağın içinde bunun gibi dört tane numara olduğunu gördüm. Birinci ıkarım: Ağabeyin bir ara yelkenleri suya indirmiş. İkinci ıkarım: Rehinini geri alabildiğine göre elinin bollaştığı zamanlar da olmuş. Son olarak, rica etsem, saatin arkasına, anahtar deliğinin olduğu yere sen de bir bakabilir misin? Deliğin etrafındaki binlerce iziği görebiliyor musun? Demek ki anahtar bir türlü tutturulamıyormuş. İnsan ayık kafayla deliği böyle defalarca tutturamamış olabilir mi? Oysaki ikinci adamların saatlerinde bu çiziklerden geçilmez. Akşamları saati kurayım derken o titrek elleriyle işte böyle bir sürü iz bırakırlar.*⁴⁴

⁴⁴ Kayıp Hikâyenin İzinde – Dörtlerin İmzası, sf. 16-17

Holmes'un hikâyelerinden öğrenilemeyecek bir akıl yürütme ise belki bilmeye değmez ancak yine de bazı farklı ipucu ve öneriler:

Düğmeye bastığımızda ışık yanmıyorsa ya ampulün bozulduğunu ya da elektrikte bir sorun olduğunu çıkarırız. En işlek zamanında bir istasyona girdiğimizde peronu boş görürsek trenin yeni gitmiş olduğunu ya da trenlerin çalışmadığını düşünürüz. Mantıklı bir akıl yürütmenin özünde hayal gücü sıçramaları vardır. Süreci daha iyi anlamak için anlamlı aşamalar halinde incelemek gerekir.

Elinizde ne kadar çok kanıt varsa varsayımınızı o kadar iyi test edebilirsiniz.

Şeytan ayrıntıda gizlidir derler. En büyük gerçekleri çoğu zaman en küçük ayrıntılar ele verir.

Sezgilerinize güvenin, ama belli bir noktaya kadar. "Bunu bilmek, neden bildiğimi açıklamaktan daha kolaydı," diyordu Holmes bir keresinde. "İki kere ikinin dört ettiğini kanıtlaman istense zorluk yaşayabilirsin, halbuki sonuçtan sonuna kadar eminsindir."⁴⁵ Ancak gerçek olduğunu düşündüğünüz bir şeyin kişisel inanışlarınıza değil, sağlam

⁴⁵ Sir Perdeni Aralamıyor - Kızıl Derya, sf. 37

kanıtlara dayandığına emin olmak için bu sezgilerinizi kapsamlı bir analizden geçirmeniz gerekir.

Akıl yürütme sürecinize kişisel duygularınızı ya da önyargılarını buluşturmayın.

Teorilerinizi gerçeklere sığdırın. Gerçekleri teorilere değil. Kanıtları önyargılarınıza uydurmak için yeniden yazmak büyük bir hatadır.

“Birleştirme yanılgısı”na karşı dikkatli olun. Bununla kastedilen, birlikte ya da ayrı ayrı meydana gelmiş olabilecek olaylarla karşılaşıldığında çoğu zaman ayrı ayrı değil, birlikte meydana gelmiş olduklarını düşünme eğilimidir. Psikolog Amos Tversky ve Daniel Kahneman’ın bu sorunla ilgili klasik sayılan bir çalışmaları vardır. Bu çalışmada deneklere şu ön bilgi verilir: “Linda otuz bir yaşında, bekâr, girişken ve zeki bir kadındır. Psikoloji eğitimi almıştır. Öğrenciliği sırasında ayrımcılık ve sosyal adalet konularına ilgi duymuş, ayrıca nükleer karşıtı eylemlere katılmıştır.” Ardından deneklere aşağıdaki senaryolardan hangilerinin daha muhtemel olduğu sorulur: 1) Linda bir bankada memurdur. 2) Linda bir bankada memurdur ve feminist hareketin aktif bir üyesidir. Olasılık kanunlarına göre doğru cevap birinci seçenek olmasına rağmen deneklerin yüzde seksen beşi ikinci senaryoyu seçmiştir.

Vardığınız sonucun tuhaf ya da akıl almaz görünmesi, yanlış olduğunu göstermez. Holmes'un *Bir Kimlik Vaka-sı* 'nda dikkat çektiği gibi: "Hayat, insan aklının düşünebileceğinden çok daha gariptir."⁴⁶ Destekleyen kanıtlarınız olduğu sürece varsayımlarınızın tuhaflığından utanmayın.

Akıl yürütme kusursuz, mutlak bir bilim değildir. Bulgularınızı başkalarıyla paylaşmadan önce mutlaka kesinleştirin. Joseph Bell bir keresinde şöyle yazmıştı: "Dikkatli bir gözlem ve akıl yürütmeye, her türlü vaka hakkında doğru bir teşhiste bulunabilirsiniz. Ancak bu bulguları onaylatmayı ihmal etmemek gerekir."

⁴⁶ *Aklın Oyunlarının Gölgesinde – Bir Kimlik Vaka-sı*, sf. 43

Mantık ve Akıl Yürütme Alıştırmaları

Klasik bir mantık problemiyle başlayalım. Bu tip oyunlarda her biri farklı seçenekler içeren bir dizi kategori olur. Hedefimiz ise ipuçlarından yararlanarak hangi seçeneklerin birbirleriyle bağlantılı olduklarını bulmak. Başta ipuçları, doğru sonuca ulaşmakta yetersiz gibi görünebilir ancak öyle değil. İhtiyacınız olan bütün bilgiler veriliyor. Gördüğünüz grafik sayesinde bütün seçenekleri doğru kategori altında toplayabilirsiniz. Grafikteki yerlerinde, doğru olduğunu bildikleriniz için "tık" işareti, yanlış olduğunu bildikleriniz içinse "çarpy" işareti koyun. Gerisini akıl yürütme yoluyla doldurabilirsiniz.

Bilmece 11 – Pek Sıra Dışı

Holmes, Baker Sokağı Gönüllüleri ekibinin en cin fikir-lilerinden beşini, bir banka soygunu çetesini gözetlemeye göndermiş. Gönüllülerden her birinin, belirgin bir özelliği olan bir çete üyesini gözetlemesi ve bu görevini, Londra Metropolitan hattında (Baker Sokağı'yla başlayıp Portland Yolu, Gower Sokağı ve King's Cross'u geçerek Farringdon Sokağı'nda biten çizgi üzerinde) kendine ayrılan istasyonda yapması gerekmektedir. Aşağıdaki ipuçlarından yararlanarak Gönüllülerin hangi çete üyesini nerede gözetlediğini bulabilir misiniz? (İsterseniz grafiği ayrı bir kâğıda çizerek de yapabilirsiniz.)

1. Wiggins, Farringdon Sokağı'nda ama onun adamının çenesinde bir yara izi yok.

2. Buruşuk şapkalı soyguncuyu Portland Yolu'ndaki Gönüllülerden biri izliyor. Kızıl saçlı çete üyesini izleyen Gönüllü, King's Cross'ta ama onun adı Johnny değil.

3. Pantolonunun paçalarını dizlerine kadar katlamış olan soyguncuyu izleyen Tommy, Jimmy'den bir sonraki istasyonda.

	Farringdon Sokağı	Kings Cross	Gower Sokağı	Portland Yolu	Baker Sokağı	Yelekli	Pantolonu katlanmış	Çenesi yaralı	Kızıl saçlı	Buruşuk şapkalı
Wiggins										
Smiffy										
Jimmy										
Tommy										
Johnny										
Baker Sokağı										
Portland Yolu										
Gower Sokağı										
Kings Cross										
Farringdon Sokağı										

Bilmece 12 – Baker Sokağı Olay Yeri İnceleme

Aşağıdaki şaşırtıcı olay yeri inceleme raporlarını okuduktan sonra mantık ve yaratıcı düşünme yeteneklerinizi kullanarak cinayetin nasıl işlendiğini bulmaya çalışın.

1. Profesör Murray çalışma odasında kendini asmış halde bulunur. Etrafında hiçbir eşya yoktur. Sadece ayaklarının altında bir su birikintisi vardır. Gerçekte ne olmuştur?

2. Kenny Adrenalin, Sahra çölünün ortasında ölü bulunur. Yüzüstü kuma yatmış haldedir. Sirtında da büyük bir çanta vardır. Etrafta suç unsuru oluşturabilecek hiçbir şey yoktur.

3. Bir ay sonra, aynı yerde Kenny'nin kardeşi Benny de ölü bulunur. O da yüzüstü yatmaktadır, çıplaktır ve elinde uzun bir çöp vardır.

4. Meşhur scuba dalgıcı Dave Wave, yakın zamanda büyük bir yangının kül ettiği bir ormanın ortasında üstünde dalgıç elbisesiyle ölü bulunur. Ancak Dave'de yanığa rastlanmaz ve deniz de elli kilometre ötededir.

5. Bir çocuk sabah kalktığında bahçedeki çimlerin üstünde bir parça kömür, bir havuç ve bir atkı bulur. Onları oraya bırakan kimse olmamıştır. Babası, "Ne var ne yok evlat?" diye sorduğunda çocuk, "Bunlar Bobby'nin," diye cevap verir. Gözleri yaşlıdır. Ne olmuştur acaba?

6. Adamın biri, kafasının arkasında bir kurşun yarası bir arabanın sürücü koltuğunda ölü bulunur. Cinayet aletiyse arka koltuğa, adamın ulaşamayacağı bir yere gizlenmiş halde bulunur. Adam arabada yalnızdır. Bütün kapılar ve camlar kapalıdır. Ne olmuş olabilir?

II: Kendi Bilgi Tabanınızı Oluşturmak

Konuya Hâkim Olmak

“Elinde veri olmadan bir teori üretmek büyük bir hatadır.”⁴⁷

BOHEMYA'DA SKANDAL

Sherlock Holmes ayaklı ansiklopediydi, değil mi? Sözü açıldığında, üstünde konuşamayacağı hiçbir konu yoktu, değil mi? Bu soruların cevapları sandığınız kadar kesin olmayabilir. Watson'ın *Kızıl Dosya* 'da Holmes'un bilgi dağarcığıyla ilgili tespitlerine bir göz atalım:

⁴⁷ *Aklî Oyunlarının Gölgesinde – Bohemya'da Skandal*, sf. 14

"Bilgisizliği de, bilgi birikimi kadar dikkate değerdı. Kendi döneminin edebiyatı, felsefesi ve siyasal durumu hakkında hiçbir şey bilmiyormuş gibi görünüyordu. Thomas Carlyle'dan bir alıntı yaptığımda en saf haliyle bana bu adamın kim olduğunu ve çalışmalarının neler olduğunu sordu. Şaşkınlığımın tepereye vuruşu, tesadüfen Kopernik Teorisini ve Güneş Sistemi'nin düzenini bilmediğini öğrendiğimde oldu. 19. yüzyılda herhangi bir medeni insanın, dünyanın güneşin etrafında döndüğünü bilmemesi bana o kadar olağandışı geliyordu ki bunu fark etmem uzun sürmüştü."⁴⁸

Watson yine aynı hikâyede yeni arkadaşının güçlü ve zayıf yanlarını da sıralamıştır:

⁴⁸ *San Fikriyesi Aralamıyor – Kızıl Dünya*, sf. 23

Sherlock Holmes – Bilgisinin Sınırları

1. Edebiyat Bilgisi : Sıfır
2. Felsefe : Sıfır
3. Gökbilim : Sıfır
4. Siyaset : Az
5. Bitkibilim : Değişken

Daha çok Belladonna, afyon ve zehirler üzerine.

6. Yerbilim : Elverişli ama sınırlı. Bir bakışta toprak şekillerini ayırt edebiliyor. Bir yürüyüşten sonra pantolonundaki çamur lekelerine bakmış ve hangi lekenin Londra'nın hangi bölgesinden olduğunu saymıştı.

7. Kimya: Derin Bilgi

8. Anatomi : Çok ama düzenli değil

9. Olay derleme eserleri: Çok geniş bilgi. Yüzyıl içindeki bütün korkunç olayların her ayrıntısını biliyor.

10. İyi keman çalıyor.

11. Uzman bir eskrimci, boksör ve kılıç kullanıcısı.

12. İngiliz Kanunları konusunda elverişli bilgisi var.⁴⁹

⁴⁹ *See Pendleton Arulaneyar – Kızıl Dörtay, sf. 25*

Holmes bilgisiyle ilgili olarak iddia edilen bu eksikliklerle çeşitli yerlerde dalgasını da geçmiştir. Örneğin *Asil Bekâr* 'da "Suç haberleri ve kayıp ilanları dışında başka bir şey okumam ben,"⁵⁰ der. Güneş sistemi hakkındaki bilgisizliği yüzüne vurulduğundaysa Watson'a veryansın eder.

Tabii bu söylediklerine yine de biraz şüpheyile bakmak gerekir. Çünkü Holmes elindeki işe odaklandığı zaman zihnini onun dışındaki her türlü entelektüel safradan kurtarmak isterdi. Holmes için bilgi yalnızca faydalı olduğu kadar vardı. (Bu özelliğiyle Victoria Dönemi'nin bilgiyi bilgi için sevmeye anlayışına ters düşer.) Stamford, Sherlock'u Watson'a tanıtmadan önce Holmes'un, ona göre fazlasıyla bilimsel olmasından yakınıp ve şöyle devam eder:

"Buna biraz soğukkanlılık da diyebiliriz. Onu bir arkadaşına yeni bulduğu bitkisel alkaloiti tattırırken hayal edebiliyorum mesela. Yanlış anlama, kötü niyetlilikten değil. Sadece maddenin etkileri hakkında doğru bilgiye ulaşmak için. Daha adilane bir yorum yapmak gerekirse aynı şeyi aynı amaçlarla kendisine de yapabileceğini söyleyebilirim. Kesin ve tam bilgiye karşı bir tutkusu var."⁵¹

Holmes güneş sistemi hakkında bilgi sahibi olsaydı vakalarını daha iyi mi çözerdi? Muhtemelen hayır. Peki güneş

⁵⁰ *Akil Oyunlarının Gölgesinde - Asil Bekâr*, sf. 298.

⁵¹ *Sir Perdeci Arulanıyor - Kızıl Donya*, sf. 13.

sistemi hakkında gerçekten biraz olsun bir şeyler bilmediğine inanmalı mıyız? Orası da şüpheli... Mesela *Yunanlı Tercüman*'da konudan konuya atlayarak sohbet ederlerken dünyanın eliptik açısının eğikliğinden de söz etmesi Watson'ın, onun astronomi bilgisiyle ilgili iddialarını abarttığını göstermek içindir adeta.

Tabii bir de okuma alanlarıyla ilgili iddialar var. Oysaki eleştirmen E. V. Knox, hikâyelerde Holmes'un iki kez Goethe'den alıntı yaptığını, ortaçağ dini piyesleri üzerine konuştuğunu, Richter'in, Hafız'ın ve Horace'ın eserleri üzerine yorumlarda bulunduğunu hatırlatır. Yine hikâyelerinde Tacitus'tan, Flaubert'ten, Thoreau'dan ve Petrarch'dan söz eder. Durum böyleyken edebiyat bilgisine sıfır vermek sanırım doğru olmaz.

Holmes ayrıca bazı akademi branşlarını bizzat icat eden bir insandır. Tütün küllerinin farklı türleri, Lassus'un polifonik motetleri, şifreler, doküman tarihleme, dövmeler, ayak izleri sürme ve mesleklerin el biçimleri üzerine etkisi gibi konularda kaleme aldığı yazıları vardır. *Hayat Kitabı*'nı ve *Arı Yetiştiriciliği*'ni saymıyoruz bile. Bir başka yerde Watson, "Ayrıntılara karşı olağanüstü bir hassasiyetin var,"⁵² der. Öyledir gerçekten.

Toparlayacak olursak, Watson'ın ara sıra yaptığı aşağılayıcı yorumlarına rağmen Holmes'un gerçekten deengin bir bilgi dağarcığı vardı. Dehasının belki de en güçlü yanı, gerektiğinde bu bilgisini doğru kanallara akıtabilmesiydi.

⁵² *Kayıp Hikâyenin İzinde – Dörtlerin İzması*, sf. 12

Bilmece 13 – Holmes’u Ne kadar Tanıyorsunuz?

Sherlock Holmes sayısız badireyi, kendini gerekli bilgilerle donattığı için atlatabilmiştir. Bu kitabı okuduğunuza göre siz de Sherlock gibi olmak, onun gibi düşünmek istiyorsunuz. Peki ama onun hakkında gerçekten neler biliyorsunuz? Kendinizi bu testle sınayabilirsiniz.

1. Doktor Watson’ın ön adı neydi?
2. Sherlock’un sülalesinde hangi meşhur Fransız ressamı vardı?
3. Sherlock Holmes’la Doktor Watson’ı kim tanıştırdı?
4. Irene Adler’in mesleği neydi?
5. Doktor Watson’ın, *Dörtlerin İmzası*’nda tanıştığı karısının adı neydi?
6. Suç dünyasının “Napolyon”u kimdi?
7. Doktor Watson hangi üniversitede tıp okumuştur?

8. Sherlock'un ağabeyinin adı neydi?
9. Bu ağabey hangi Pall Mall kulübüne üyeydi?
10. Sherlock (güya) 1891'de nereden düşerek ölmüştü?
11. Sherlock'un Londra'daki adresi neresiydi?
12. Kendine hangi mesleki ünvanı vermişti?
13. Emekli olduğunda nereye yerleşti?
14. Sherlock tütününü nerede saklardı?

15. Holmes *Bohemya'da Skandal* adlı hikâyesinde iki farklı kılığa girmişti. Bunlardan birini söyleyebilir misiniz?
16. Baskerville hangi ilçedeydi?
17. Baker Sokağı Gönüllülerinin lideri kimdi?
18. Holmes'un ilk suç soruşturması hangi hikâyede yer alır?
19. *Beyaz Asker* ve *Aslan Yelesi* hikâyelerinin ortak özelliği nedir?
20. Doktor Watson, Holmes'un bilinmeyen vakalarıyla ilgili belgeleri nerede saklıyordu?

Bilgi Toplamak

“Bilgi! Bilgi! Bilgi!” diye bağıırıyordu Holmes sabırsız bir şekilde. “Dereyi görmeden paçaları sıvayamam.”⁵³

AKGÜRGENLERİN ESRARI

Profesyonel meslek hayatı boyunca Holmes her zaman üç temel kaynağa ihtiyaç duymuştu. Beyninin içindeki bilgi hazinesine, “sahada” ortaya çıkardığı ipuçlarına ve referans kaynaklarına.

Öncelikle ipucu toplama yeteneklerinden söz edelim. Adli dedektiflik kovuşturmalarının nispeten yeni olduğu bir çağda Holmes bir olay yerini hakkıyla okuyup benzersiz yöntemleriyle ipucu arayışına girebiliyordu. Parmak izi, ayak izi, kan lekeleri v.b. verilerin kullanımında olduğu kadar, kanıt toplamanın önemine karşı duyarlılığıyla da zamanının çok ötesindeydi. Holmes’u elinde mezurası ve büyütecisi olmadan hayal etmek ne kadar da zor, öyle değil mi? Sırf bu yüzden bile kanıtların korunması konusunda gerekli duyarlılıktan çok uzak olan resmi polisle mücadele halindeydi. Örneğin,

⁵³ *Akl Oyunlarının Gölgesinde – Akgürgenlerin Esrarı*, sf. 372

Boscombe Vadisi'nin Esrarı'nda, olay yerine geldiğinde, "Siz bir sığır sürüsü gibi ortalıkta debelenmeden önce gelseydim işim çok daha kolay olurdu,"¹⁴ demiştir.

Neyse ki artık dedektiflerin modern dünyasında adli tıbbın rolü çok daha büyük ve polisler nerede ne yapacaklarını gayet iyi biliyorlar. Dünyanın çeşitli yerlerinde polis kuvvetlerinin farklı farklı çalışma prosedürleri olsa da adli tıp araştırmaları genel olarak şu şekilde yürütülüyor:

Olay yerine ihtiyatlı yaklaşın. Potansiyel tehlikelere karşı dikkatli olun. Suçluların hâlâ aktif olabileceğini, etrafta tehlikeli maddeler bulunabileceğini unutmayın. Olay yerinde kurbanlar varsa öncelikle onlarla ilgilenilmeli, hemen destek istenmelidir.

Kanıtları korumak için olay yerini ilk fırsatta (ip ya da bantla) çevreleyip ayırın. Etrafa göz atarken faydalı olabileceğini düşüneceğiniz bilgileri kaydedin.

Tanık varsa ifadelerini mutlaka alın. Olay yerine gidip gelenlerle ilgili notlar tutun.

Potansiyel kanıtların konumlarını da kaydedin. Elinizin altında fotoğraf makinesi yoksa çizim yapın ya da not alın.

¹⁴ *Akil Oyunlarının Gülgöçünde - Boscombe Vadisi'nin Esrarı*, sf. 123

Parmak izi ya da kan lekesi analizi gibi özel işlerin uzmanlarını çağırın.

Olay yerinden alınacak her türlü kanıta olabildiğince hassas davranın (elinizde mutlaka eldiven olsun). Her kanıt ayrı ayrı torbalanıp etiketlenmelidir.

Olay yeri araştırmasıyla ilgili resmi rapor kısa süre içinde yazılıp, görevli memura teslim edilmelidir. (Gerekirse bir brifing de verilebilir.)

Bu kitabı ne kadar dikkatli okumuş, kendinizi Büyük Dedektif'in ayak izlerini takip etmeye ne kadar hazır hissediyor olursanız olun, bir soruşturmaya hiçbir şart altında dahil olmayın. Polisin işine karışmayın!

Holmes bir olay yerinden, olabildiğince fazla kanıtlarını topladıktan sonra soruşturmaya çoğu zaman kendine özgü araştırmalarıyla devam ederdi. Bunun için bazen deneyler yapması da gerekebiliyordu. Holmes "berbat kokan deneyleriyle" meşhurdu (bunu özellikle Bayan Hudson'a sormak gerekirdi). Ölümden sonra yara izleri oluşup oluşmadığını öğrenmek için kadavraları dövmek ya da tek hamlede bir domuzu yere sermek gibi deneylere kalkıştığı biliniyordu.

Bunların dışında bir de fihristleri ve referans kitapları vardı. Watson'ın, Holmes'un herhangi bir evrakı bile çöpe atmaktan korktuğunu söylemesine bakılırsa kitaplığı, sakladığı onca belge ve fasiküle nasıl dayanıyordu kim bilir... Holmes bugün yaşasaydı, interneti ve arama motorlarını herhalde bir çeşit Nirvana gibi görürdü. Klavyeyle birkaç kelime yazıp dünyanın bilgisine ulaşmanın onda yaratacağı hazzı tahmin etmek zor olmaz.

Ancak, kendimizi bilgi çağının efendileri saymakta acele etmemek gerek. 2011 yılında *Science* dergisinde, "Google"ın Hafıza Üzerindeki Etkisi: "Bilginin Parmaklarımızın Ucunda Olmasının Bilişsel Sonuçları" adı altında bir makale yayımlandı. Yazarı, Columbia Üniversitesi'nden psikolog Betsy Sparrow, yürüttükleri araştırma projesinin bulgularını şu şekilde açıklıyor:

"Arama motorları ortaya çıktığından beri hatırlama şeklimizi yeniden düzenlemeye başladık... Beynimiz hafıza konusunda internete; bir arkadaşımızın, bir aile ferдинin ya da iş arkadaşımızın hafızasına güvendiğimiz gibi güveniyor artık. Bilgiyi beynimizde kendi haliyle değil, nerede olduğu bilgisiyile saklıyoruz."

Bu çalışmanın ortaya koyduğu gibi, artık hafızamızda daha çok internette bulunamayacak türde bilgileri saklıyoruz. Bu, dosyanın içindeki bilgiyi değil de dosya dolabındaki yerini hatırlamak gibi bir şey.

Ancak bu sandığımız kadar modern bir olgu değil... Platon, M.Ö. 4. Yüzyılda yazdığı *Phaedrus*'ta Socrates'in ağzından, aralarında yazının icadı gibi pek çok eseri olan Tanrı Thoth'un sadık hizmetkârı Kral Tamus'un hikâyesini anlatır. Kitapta Socrates şöyle der:

"Yazının babası olan sen, evlatlarına duyduğun sevgiyle, buna gerçek işlevinin tam tersi olan bir anlam daha verdin. Bu sanatı öğrenenler bundan sonra hafızalarını kullanmayı bırakacak ve unutkan olmayacaklar; hatırlamak için yazmaya, kendi içsel kaynaklarına değil, harici işaretlere bağlı olacaklar. Bu keşfin hafızaya değil anımsamaya hizmet ediyor."

Bilmece 14 – Gayet Basit Sevgili Okur, Gayet Basit... Bölüm I

Uriah Ingram, meşhur "Limehouse Kasabının Kanca Cinayetleri"nin baş şüphelisi. Ancak, Commercial Road üzerindeki evlerden birinde saklandığı bilinmesine rağmen polis tam olarak hangisinde olduğunu bilemiyor. Sokaktaki evler birden doksan dokuza kadar numaralandırılmış. Polis, muhbire üç soru soruyor:

Evin numarası elliden küçük mü?

Bu numara üçe bölünebiliyor mu?

Bu numara bir sayının karesi mi?

Muhbir sadece bu soruları yanıtlıyor. Başka hiçbir bilgi vermeye yanaşmıyor ama müfettişler onun verdiği cevaplardan yola çıkarak Ingram'ın yerini tespit ediyor ve katili tutukluyorlar. Peki Ingram nerede saklanıyormuş?

İşaretleri Okumak

"Bu belirtileri daha önce de görmüştüm," dedi Holmes, sigarasını ateşe atarak. "Kaldırımda öylece sallanıp durması bir gönül meselesi olduğunu gösteriyor."⁵⁵

BİR KİMLİK VAKASI

Dışarıdaki dünyayla ilişkilerimizde beden dilinin önemi kesinlikle yadsınamaz. UCLA'nın eski psikoloji profesörlerinden Albert Mehrabian, yüz yüze iletişimde üç temel bileşen olduğunu ifade eder: kelimeler, ses tonu ve sözsüz iletişim. Bunları önem sırasına göre dizerken sonuncu sıraya sözlü iletişimi (yüzde yedi etkili), ondan sonra ses tonunu (yüzde otuz sekiz etkili) ve en başa da beden dilini (yüzde elli beş) koyar.

Beden dili derken mimikler, yüz ifadeleri (gözler ruhun aynasıdır derler), bedeninin duruşu, kişilerin birbirleriyle aralarındaki mesafe, nesnelerle kurulan etkileşim (sigara ya da kalem gibi), terleme ya da nefes alıp verme hızı gibi çeşitli değişkenler kastedilir.

⁵⁵ *Akal Oyunlarının Gölgesinde – Bir Kimlik Vakası*, sf. 47-48

Sözsüz iletişimi okumakta ustalaşmak ve kendi beden dilinizin de farkına varmak; sosyalleşmeden profesyonel yaşantınıza, gönül ilişkilerinden pokerdeki başarınıza kadar, hayatın her alanında size ciddi bir avantaj sağlayacaktır.

Beden dili Holmes'un, sevdiği türde bir kesin bilim dalı olmasa da kesinlikle son derece başarılı olduğu bir alandı. Ne de olsa bu adamın büyüklüğü, işaretleri okumadaki insanüstü yeteneklerinden geliyordu. Bu yeteneklerini en iyi sergilediği zamanlar, muhtemel müşterileri hakkında daha ilk görüşte onlar henüz ağızlarını açıp tek bir söz etmemişken yaptığı doğaçlama analizleriydi şüphesiz. Watson'ın *Bir Kimlik Vakası* 'nda yazdıklarına bir göz atalım:

'Sandalyesinden kalkmış, hafifçe aralık olan perdenin arkasından sıkıcı, renksiz Londra sokağına bakıyordu. Omzunun üzerinden baktığımda boynunda büyük bir boyun kürkü ve kafasında Düşes Devonshire tarzına uygun olarak kulağını örtecek şekilde yerleştirilmiş geniş kenarlı, kırmızı tüylü bir şapkası olan iri yan bir kadın gördüm. Zırhının altından, endişe ve tereddütle bizim pence-remize bakıyordu. İleri geri sallanıyor ve sinirli şekilde eldivenleriyle oynuyordu. Sonra birden, denize dalar gibi yola atlayarak karşıya enlemesine geçti. Zilin sertçe çalışını duyduk.

'Bu belirtileri daha önce de görmüştüm,' dedi Holmes, sigarasını ateşe atarak. 'Kaldırımında öylece sallanıp durması bir gönül meselesi olduğunu gösteriyor. Yardım almak istiyor ama sorununun hassasiyetinden çekiniyor. Bir kadın bir erkek tarafından aldatıl-

mişsa sallanma biter, onun yerine zilin acı acı çalınması gelir. Bu durumda bir aşk meselesi olduğunu ama kızın sinirli olduğu kadar şaşkın ve kederli olduğunu da varsayabiliriz. Zaten kendisi şüphelerimizi gidermek üzere geliyor.⁵⁶

Beyaz Asker 'deki bir başka sahnede de Holmes (bu kez hikâyeyi kendi ağzından okuruz) başında gayet hassas bir mesele olan bir karakteri tanıtır bize. Holmes'un beden diline dair ustalığına dikkat:

Yazıya bakarken yüzünde şaşkınlık dışındaki bütün ifadeler kaybolmuştu.

"Nereden öğrendiniz?" diye yutkunarak sandalyesine çöktü.

"Bu benim işim. Hayatımı böyle kazanıyorum."

Sıska eliyle kır sakalını sıvazlayarak derin düşünceler içinde oturdu.⁵⁷

Elbette beden dilini doğru okumak bir günde öğrenilecek bir şey değil. Bu daha çok hayat boyu geliştirilecek bir yetenektir. Hatta hayatınız boyunca öğrendikleriniz bile her

⁵⁶ *Akl Oyunlarının Gölgesinde – Bir Kimlik Hikâsi*, sf. 47-48

⁵⁷ *Aklın Şüphesi Suçun Gerçeğidir – Beyaz Asker*, sf. 70

zaman doğru tespitlerde bulunmanıza yetmeyebilir. Ayrıca insanlarla ilgili fikir oluştururken yalnızca bu yeteneğinize bel bağlamayıp diğer pek çok etkeni de göz önüne almalısınız.

Hadi şimdi de beden dilini okurken dikkat etmek gereken bazı temel maddelere göz atalım:

Bağlam

Bir işaret pek çok anlama geliyor olabilir. Bir barda, bir erkekle konuşan genç bir kadın sürekli saçlarıyla oynuyorsa, büyük ihtimalle flört ediyor diye düşünürüz. Ama kadın aynı hareketi bir iş görüşmesinde yapıyorsa bu daha çok gerginlik işaretidir. Benzer şekilde, kolları göğüste kavuşturmak çoğu zaman kendinizi savunmak istediğinizi gösterir ama bunu kutuplarda yapıyorsanız muhtemelen sadece üşüyorsunuzdur.

Kültür

Bazı hareketlerin, dünyanın farklı yerlerinde farklı anlamları vardır. Örneğin Bulgaristan'da kafanın yukarı aşağı sallanması "hayır", sağa sola sallanmasıysa "evet" anlamına gelir. Yani, çoğu yerde alışlagelmiş olanın tam tersi. Benzer şekilde, dünyanın pek çok yerinde, masum bir "başparmak" hareketi başınıza büyük belalar açabilir. (Nedenini burada açıklayıp tadınızı kaçırmayalım.)

Kümeler

Beden dilini etkin bir şekilde kullanmak için sembollerini kümeler halinde okumak gerekir. Bir cümledeki bir kelimeyi cimbızlayıp bağlamından koparmak nasıl ki yanlış anlamalara yol açıyorsa sözsüz iletişimde de mimikleri kümeler halinde değerlendirmek esastır.

Beden dilini okumakta ustalaşmanın en kolay yolu pratik yapmaktır. İnsanlarla kurduğunuz iletişimlerde hem kendinizin hem de karşınızdakilerin işaretlerine dikkat edin. Bir kafede birkaç saat oturup müşterilerin birbirleriyle etkileşimlerini şefkat gösterileri, öfke nöbetleri, ateşli duygular ve güç oyunları seyretmek sizin için son derece eğitici bir deneyim olacaktır.

Beden dilini incelerken aşağıdaki bilgiler aklınızın bir köşesinde dursun. Ancak unutmayın ki bunlar kesin ve katı kurallar değil, mecburi genellemelerdir. Bazı insanlar sizi yanlış yönlendirmek için kendi beden dillerini çarpıtabilirler. Zaten bu liste devasa bir buzdağının küçücük bir tepesi olabilir.

Beynin farklı tarafları farklı fonksiyonları etkiler. En basit anlatımıyla, sağ taraf duygular ve yaratıcılıkla ilgilenirken sol taraf bilgi ve hafızayla ilgilenir. Birine bir şey sorduğunuzda sağa bakıyorsa bu, muhtemelen cevabı uydu-racağını ya da tahmin etmeye çalıştığını gösteriyordur. Sola bakmak ise bilgilerin bulunup işlenmekte olduğuna işaret eder.

Direkt göz teması dürüstlüğü, ilgiyi, hatta hoşlanmayı gösterir. Büyümüş gözbebekleri ya da açılmış gözler hoşlanmayı anlatırken, gözlerin aşırı kırıştırılması gerginliği ya da heyecanı ima eder. Kafayı yukarı ve yana çevirerek "kocaman gözlerle bakmak" (özellikle bir kadın tarafından yapıldığında) hem kırılganlığı hem de konuya ilgi duyul-duğunu gösteriyor olabilir. Bakışları çevirmeden önce uzun bir süre göz temasını korumak da hoşlanmanın bir başka belirtisi sayılır.

Sarsıla sarsıla, yürekten atılan bir kahkaha karşınızdakinin rahatlığını gösterirken, dudakların açılmadığı bir gülümseme bir şeylerin saklandığını ima ediyor olabilir.

Bir erkeğin omuzlar geride, göğüs önde duruşu saldırganlığa da işaret ediyor olabilir, karşı cinsin ilgisini çekme çabasına da...

Tırmak yeme, titreyen eller, yakınındaki objelerle oynama gerginlik belirtileridir.

Kalkık bir çene güven, bazen de meydan okumayı anlatır.

Göğüste kavuşturulmuş kollar savunma belirtisidir.

Konuşurken buruna dokunmak ya da burnu kaşımak bazen karşınızdakinin yalan söylediğini gösteriyor olabilir. Konuşurken kulağa dokunmak ise kararsızlığa işaret ediyor olabilir.

Saçla oynamak karşı cinsten hoşlanmayı gösterdiği kadar, bir öfke belirtisi olarak da sayılabilir.

Tokalaşma sırasında da çok şey öğrenebilirsiniz. Karşınızdaki tokalaşırken iki elini birden kullanıyorsa ona güvenmenizi istiyor demektir. Tokalaşırken avuç içleri yukarıya bakıyorsa teslimiyet, aşağı bakıyorsa hâkimiyet kurma isteğini ifade eder.

Otururken bacakların aldığı konum da önemlidir. Karşı tarafa ya da anlattıklarına ilgi duyuluyorsa bacaklar o yöne çevrilir; ilgi duyulmayan ya da istenmeyen biriyle karşılaştığında ise bacaklar ters yönü gösterir.

İki kişi arasındaki beden dilinin benzerlik göstermesi empatiye, beden dillerindeki uyumsuzluk ise tersine işaret eder. Ancak karşınızdakinin beden dilini fazlasıyla taklit ederseniz onunla dalga geçtiğınızı düşünebilir.

Unutmayın ki, siz başkalarının beden dilini gözlemlerken onlar da sizden bazı işaretler alacaktır. Çünkü beden dili aynı zamanda bir diyalogdur.

Kâğıtları Masaya Sürmek

"Hemen hemen her gün oynardı ama dikkatli bir oyuncu olduğu için masadan çoğunlukla kazançlı kalkardı."⁵⁴

BOŞ EV

Beden dilinin ne kadarı doğuştan gelir, ne kadarı sonradan öğrenilir tam olarak bilinmiyor. Charles Darwin kültürler arası tanınan bazı yüz ifadelerinden (mutluluk, üzüntü, korku, iğrenme, şaşırma ve korku gibi durumlarda) söz ederken en azından bunların genetik olarak aktarılabileceğine işaret eder. Ama bunların dışındakiler çoğunlukla sosyal olarak öğrenilen şeylerdir.

Kâğıt masaları, beden dilinin en bilinen savaş alanlarından biridir. Bütün ciddi kâğıt oyuncularını kendi beden dillerini gizlemeye çalışırken bir yandan da rakiplerinin beden dillerini çözmeye çalışırlar. Büyük bir oyuncunun nihai amacı karşıdakine hiçbir şey belli etmeyen "poker suratı" sanatında ustalaşmaktır.

Holmes'un hikâyelerinde bu yeteneklerinden yararlan-

⁵⁴ Şüpheli Arslan Uyumaz - Boş Ev, sf. 11

maya kaiken pek çok karakter olmuştur. Bazılarının, kumar masasındaki başarısızlıkları yüzünden başlarına türlü belalar açtıklarına (mesela düpedüz iflas ettiklerine) tanık oluruz. Watson'ın da kumarı tehlikeli derecelerde oynama eğilimindeydi. Hatta Holmes'un, sevgili doktorunun çek karnesini saklamak zorunda kaldığı bile olmuştı. Hadi şimdi de, o başarısız kumarbazların bir türlü öğrenemedikleri bazı işaretlere göz atalım:

Yüze dikkat

Eğitimli bir göz, dizginlenmesi kolay olmayan "mikro mimikleri" bile yakalayabilmelidir. Gözler gülümsüyorsa muhtemelen kâğıtlar iyi gelmiştir. Çoğu profesyonel oyuncu bu mikro sinyalleri gizlemek için şapka ve gözlük takar.

Bir oyuncunun, fişlerini nasıl dizdiğine bakın

Hemen hemen herkesin kabul ettiği üzere, bir oyuncu fişlerini darmadağın tutuyorsa oyunu da aynı şekilde gevşek olacaktır. Tertipli fişler ise daha muhafazakâr bir oyuncuyla karşı karşıya olduğunuzu gösterir. Bunun dışında, fişlere atılan kaçamak bakışlar rakibinizin saldırıya geçmek üzere olduğunu gösteriyor olabilir.

Durus

Sandalyede fazla yığılmadan, arkaya yaslanarak oturmak rahatlığı ve kendine güveni gösterir. Tersine, öne doğru eğilip sırtı kambur yaparak oturmak gerginliğe işaret ediyor olabilir. Bazı oyuncular masanın altında sallanıp duran bir dizin, o kişinin eline güvendiğinin en büyük işareti olduğuna inanır.

Aman dikkat!

Oyuncuların, sizin kafanızı karıştırmak için doğal beden dillerini tersine çevirmeleri oyunun bir parçasıdır. Elleri iyiye sakın, blöf yapmak istiyorlarsa kendinden süper emin görünmeye çalışabilirler. İşin sırrı kimin kime blöf yaptığını bulmakta yatar.

Bilmece 15 - Gayet Basit Sevgili Okur, Gayet Basit... Bölüm II

Londra'nın ileri gelenlerinden Sir Sidney bir haydudun saldırısına uğramış, içinde gıcır gıcır beş sterlinlik bir banknotunun da olduğu çantasını kaptırmıştır. Yard'ın müfettişlerinden biri, dört kişilik bir çetenin peşine düşüp onları Seven Dials yakınlarındaki bir barda birlikte içki içerlerken yakalar. Müfettiş, içlerinden birinin suçlu olduğuna emindir. Bunu ortaya çıkarmak için "hırsızdan hırsıza dost olmaz" prensibinden yararlanmak istemekte, doğru soruyu sorarsa suçluyu kendi ağızlarıyla ele vereceklerine inanmaktadır.

"Söyleyin bakalım adı herifler. Beyefendiyi hanginiz soydu?" diye sorar müfettiş. Haydutların cevapları şöyledir:

Tom Dipper: Jack Hands soydu.

Jack Hands: Hayır, Joe Stealth'ti onu soyan.

Billy Goldfingers: Benim soymadığım kesin.

Joe Stealth: Jack Hands yalan söylüyor, Müfettiş.

Bunların içinden sadece biri doğruyu söylüyorsa Sir Sidney'yi gerçekte kim soymuştur?

Kılık Değiştirmekte Ustalaşmak

“Dostumun kılık değiştirmedeki inanılmaz yeteneklerini bilmeme rağmen...”¹⁹

BOHEMYA'DA SKANDAL

Holmes'un önemli bilgilere ulaşmak için kılık değiştirmek zorunda kaldığı da oluyordu. Neyse ki Büyük Dedektif'in, içindeki sanatçıyı uyandırıp üstün bir performans sergilemesi hiç de zor olmuyordu. Sayfalar arasında geçen yaşamı boyunca Sherlock'u; ihtiyar bir denizci, bir afyon mütelaşı (bunda o kadar başarılıydı ki, herkes onu gerçekten afyon bağımlısı sanmıştı), terzi, seyis, kitapçı ve su tesisatçısı kılıklarında gördük.

Ama bu konudaki en büyük başarısı, Sigerson adında bir Norveçli kâşif kılığında aylarca, belki de yıllarca dünyayı do-laşmış olmasıydı. Hatta bu sahte İskandinav hayatı boyunca elde ettiği başarılar basında bile yer almıştı. Peki ama Holmes'u kılık değiştirmede bu kadar usta kılan neydi? Cevap, elbette bir role bürünme yeteneğiydi. Watson bununla ilgili olarak

¹⁹ *Akal Oyunlarının Gölgesinde - Bohemya'da Skandal*, sf. 23

Bohemya'da Skandal hikâyesinde şöyle yazar: "Holmes sadece kıyafetini değiştirmiş değildi. İfadesi, tavrı ve hatta ruhu bile benimsediği role uymuştu. Bir dedektif olmaya karar verdiği için sahneler iyi bir aktör, bilim ise bir akılcı kaybetmişti."⁶⁰

Sherlock, metot oyunculuğunu Brando, De Niro ve benzerlerinden çok önce uygulamaya başlamıştı. Peki biz nasıl Holmes gibi bir karaktere dönüşeceğiz?

Doğru görüntü

Holmes kılık değiştirirken bir anlamda savaşa hazırlanıyordu; çünkü kimi zaman foyasının meydana çıkması ölümcül sonuçlar doğurabilirdi. Kılık değiştirmek gösterişli kıyafetler giymek değildir. Yanlış seçilmiş bir peruk ya da fazlasıyla göze batan takma dişler sizi hemen ele verecektir. Bu işte fazla abartmamak esastır. Ayrıca olduğunuzdan çok daha yaşlı ya da genç görünmekten, vücudunuzda anormal değişiklikler yapmaktan, hatta farklı bir cinsiyete bürünmekten de kaçınmalısınız.

⁶⁰ *Akl Oyunlarının Gölgesinde – Bohemya'da Skandal*, sf. 30

İfadeler üzerinde çalışın

Holmes görüntüsünü ayarlamak için makyaj gibi yapay çarelere de başvuruyordu (bir keresinde hasta görünmek için gözlerine köpek üzümü bile sürmüştü), ama daha da önemlisi, büründüğü karakterlere özgü ifadeleri kullanmaktaki ustalığıydı. Mesela *Boş Ev*'de öfkeli homurdanmalarıyla birlikte öyle başarılı bir kitapçı rolü sergiler ki Watson bile eski dostunu tanıyamaz. Benzer şekilde, *Son Vaka*'da sarkık bir alt dudakla birlikte sürekli söylenip mızızlanan karakterini ustalıkla verir. Elbette burada Holmes'un beden dilindeki hâkimiyeti de iş başındadır.

Doğru aksan

Bambaşka bir sese bürünebilmek, karşınızdakini aldatmak için harika bir yoldur. Holmes'un Norveççe'deki ustalığını ve *Perde Kapanyor*'daki İrlanda kökenli Amerikalı rolünü hatırlayın.

İnandırıcı bir hikâyeniz olsun

Karşılaştığınız zorluklarda sükûnetinizi koruyup bozuntuya vermemek için oynadığınız karakteri çok iyi tanımak zorundasınız. Holmes, Sigerson'un hayat hikâyesini enine boyuna bilmeseydi herhalde o kadar uzun süre başarıyla oynayamazdı.

Role kendinizi verin

Bazen foyanızı ortaya çıkarmamak için gerekenden fazlasını yapmak zorunda kalabilirsiniz. Sherlock'un en çok kullandığı tekniklerden biri de yaşlı görünmek için kambur durmaktır mesela. "Uzun boylu birinin saatlerce kısa adam taklidi yapması hiç de kolay değil,"⁶¹ diye şikâyet ediyordu. Daha da şaşırtıcı bir örnek vermek gerekirse, *Charles Augustus Milverton Vakası*'nda Holmes, kendini ele vermek için Agatha adında bir hizmetçi kızla nişanlanmak zorunda bile kalmıştı.

⁶¹ Şüpheli Akla Uyumsuz – Boy Ex. sf. 16

Bilmece 16 - Gayet Basit Sevgili Okur, Gayet Basit... Bölüm III

Bir hırsız Soho'nun en belalı arka sokaklarından birinde kırış buruş, ihtiyar bir bilmece ustasına yanaşır.

"Bana paranı ver," diye buyurur saldırgan.

Bilmececi ihtiyar ise hiç ses etmeden cüzdanını çıkarır, hırsızın şaşkın bakışları altında banknotlarını sayar. "Bundan başka param yok," der ihtiyar. "Sana vereceğim ipuçlarını kullanarak üç oğlumun yaşlarını bilebilirsen bütün param senindir. Ama bilemezsen ancak cesedimi çiğneyerek alırsın paraları. Bakma, senin gibi genç değilim ama daha ölmedim ben. Şimdi söyle bakalım, var mısın yok musun?"

Şaşkına dönen hırsız başını sallar.

"Peki o zaman. Şimdi, oğullarımın yaşlarını çarptığında otuz altı ediyor. Topladığında ise, cüzdanımdaki banknotlarımla sayı kadar ediyor. Bu durumda oğullarım kaç yaşlarındalar?"

Kafasının içinde sayıların uçuşmaya başladığı hırsız öncekinden de şaşkın bir haldedir. İhtiyar birkaç dakika sonra

dayanamayıp bir daha söze girer: "İşin doğrusu, sana cevabın için yeterince bilgi vermedim. Tamam, bir ipucum daha var. En büyük oğlumun matematik öğretmeninin adı Profesör Gibson'dır. Başka da bilgi yok sana."

Hırsızın kafası allak bullak olmuştur. Bir süre daha düşündükten sonra, "Hayır, olmuyor. Kesinlikle bulamıyorum. Şimdi cevabı söylemezsen sabaha kadar gözüme uyku girmeyecek."

"Seve seve söylerim," der ihtiyar ve hırsız, bacağına indirdiği bir tekmeyle yere serdikten sonra gecenin karanlığında uzaklaşarak gözden kaybolur.

Peki hırsızın, ihtiyar bilmece üstadının parasına el koyması ve dayığı yememesi için vermesi gereken doğru cevap nedir?

Şifreleri Kırmak

"Her türlü gizli yazıya aşina olmama, hatta yüz altmış ayrı şifreyi analiz ettiğim naçizane bir denemem bulunmasına rağmen..."⁶²

DANS EDEN ADAMLAR

Yunanca "gizli yazı" anlamına gelen kriptografi, kod ve şifre yaratma bilimi ile kriptanaliz ise bu şifrelerin kırılmasıyla ilgilenen bir daldır. Holmes'un yalanlar ve entrikalarla dolu dünyasında kriptanaliz, faydalı bilgilere ulaşmada önemli bir yer tutuyordu.

Temelden başlayacak olursak, kod ve şifre aynı şeyler değildir.

⁶² Şifre Arta Uyumaz: - Dans Eden Adamlar, sf. 101

Bir kodda her kelime ya da cümle, başka bir kelime, cümle ya da sembolle değiştirilir. Kodlanmış kelimeleri, cümleleri ve sembolleri, mesajı hem gönderen hem de alan bilmek zorundadır. Kodlar gizli birer dildir.

Şifrede ise her harf ya alternatif bir harf, sayı ve sembolle değiştirilir ya da harflerin yerleri değiştirilir. İletmek istediğiniz bilgiye düz metin, gönderilene ise şifreli metin denir.

Tarihte meşhur olmuş bazı kodlara ve şifrelere bakalım:

Sezar şifresi

Bu şifreyi Julius Sezar'ın ordularıyla güvenilir bir iletişim kurmak için kendi geliştirdiği söylenir. Harfler alfabedeki sıralarına göre, ama verilen aralık kadar kaydırılarak oluşturulur. Örneğin, alfabeyi bir sıra kaydırırsanız, A'lar B'ye, B'ler C'ye dönüşür. Bu durumda KEDİ kelimesi LFEJ'e dönüşecektir. İki sıra kaydıracak olursanız A'lar C'ye, B'ler Ç'ye dönüşür. (KEDİ ise bu durumda MGFK olacaktır.) Alfabedeki harf sayısı kadar Sezar şifresi oluşturulabilir.

Aktarma kodu

En basit anlatımıyla bu kodla mesaj önce sıra ve sütunlara ayrılır; ardından, önceden anlaşılmış bir noktadan başlayarak ve de belli bir yöne doğru okunur. Mesela aşağıdaki mesajı çözebilir misiniz?

R	Z	L
O	A	A
Y	H	S
I	A	N
N	Y	A
A	I	M
L	R	Ş
R	I	Ü
I	D	D

Sağ alt köşeden başlayarak sütunlar boyunca aşağıdan yukarıya okursanız, "Düşman saldırıya hazırlanıyor," yazısı çıkıyor.

Domuz Latincesi (Pig Latin)

Bu tekniğin Victoria döneminde geliştirildiği düşünülüyor. Kuralları çok basit. Bir kelime sessiz harfle başlıyorsa, bu harfi kelimenin sonuna atıyor, bir de "ay" harflerini ekliyorsunuz. Şayet kelime sesli harfle başlıyorsa sadece sonuna "way" eklemekle yetiniyorsunuz. Şunu çözmeye çalışın:

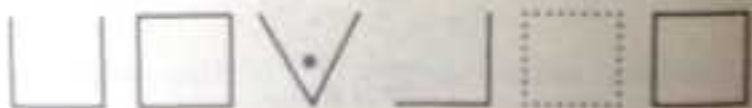
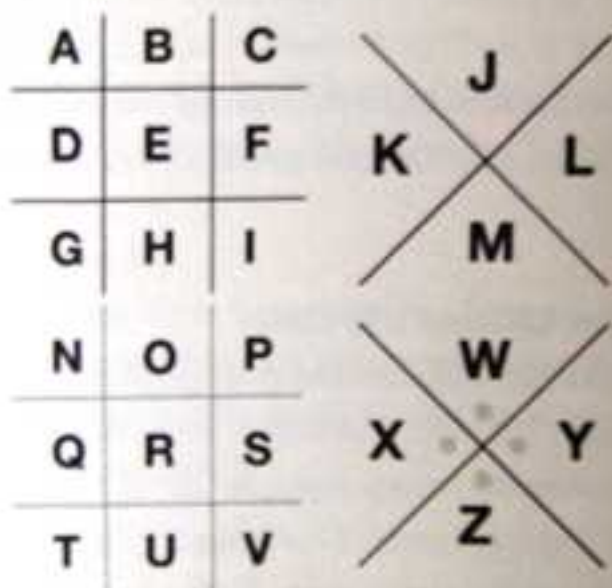
Ewarebay ethay angryway anmay inway ethay oldway athay.

Yani, "Beware the angry man in the old hat." (Eski şapkalı kızgın adama dikkat et.)⁶¹

Pigpen ya da Mason şifresi

Alfabenin bütün harflerini içeren dört basit dizge kullanılarak oluşturulan yüzlerce yıllık eski bir şifredir.

Mesaj yazılırken gönderen her harfi karşılık gelen şekliyle değiştirir. Yukarıdaki örnekten devam edecek olursak "Beware" (Dikkat) kelimesi şöyle olacaktır:

²⁰ Türkçedeki kag dilyle benzerlikler gösteririz. Kag dilinde de her heceye sesli harfinin sonuna "g" ve o sesli harfin aynısı eklenir (ç, ş, f, h kullanımları da var-
dır). Bu durumda yukarıdaki örnek: "Egeşığı papazlığığı kışçığıy ay-
gımağı dıgıkkıyıp egeş" olacaktır. (ç. n.)

Jargon kodu

Bu kodda bilinen bir kelime ya da cümleye karşılık tamamen keyfî bir karşılık verilir. Örneğin, "Örümcek, ağını Kraliçe'den Eyfel Kulesi'ne kadar ördü," cümlesini, kodu bilen karşı taraf, "Profesör Moriarty (örümcek) Victoria İstasyonu'ndan (Kraliçe'den) Paris'e (Eyfel Kulesi'ne) kadar giden trene bindi (ağını ördü)" olarak okuyabilir.

Mors Alfabesi

Nokta ve çizgilerle olduğu kadar, uzun ve kısa ses veya ışık sinyalleriyle de oluşturabilen bir alfabe, bir koddur. 1830'larda Samuel Morse tarafından geliştirilen bu kod günümüzde halen yaygın olarak kullanılmaktadır.

Kriptoanalizde kodlanmış materyalin içinde tekrar eden üniteler bulunmaya çalışılır. Böyle bir ünite tespit edilmeden şifre ya da kod kırılmaz. Bir kriptoanalizcinin cephaneliğindeki en büyük silahlarından biri, "sıklık analizi"dir. Bu, hemen hemen bütün dillerde bazı harflerin diğerlerinden daha sık kullanıldığı prensibine dayanır. Örneğin İngilizcede en çok kullanılan harf "e" olduğuna göre, şifreli bir metinde en sık görülen sembolün "e" harfine karşılık geldiği varsayılabilir.

Kriptoanaliz, daha karmaşık kodlar ve şifrelerin üretilmesine olanak sağlayan yeni teknolojiler yüzünden günümüzde gittikçe zorlaşmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanlar tarafından kullanılan Enigma, zorluğuyla adeta bir efsane olmuştur. Daktilo benzeri bir aygıt olan Enigma makinesi düz metnin, kırılması neredeyse imkânsız bir şifreli metne dönüştürülmesini sağlayan milyarlarca kombinasyon üretebilen bir dizi döner milden (rotor) oluşuyordu. Ancak bu makinenin bile bazı zaafı vardı ve sonunda Bletchley Park'taki bir grup İngiliz istihbaratçı tarafından kırıldı. Bunu da bildikleri bazı cümleciklerin (örneğin Alman generallerin isimlerinin) kriptolu mesajlardaki tekrarlanma oranlarına bakarak yani sıklık analizini kullanarak başardılar. Bu başarıları sayesinde müttefikler savaşta büyük bir avantaj sağlamışlardı.

Kriptoanalizin zorluklarına bakıp da Holmes'un bu sa-

natta da ustalaşmamış olabileceğini düşünmek zor. Bu bölümün başında sözü geçen denemesinin yanında, bütün külliyyatı içinde bir kelime bulmacası (*Musgrave Töreni*), üç kod (*Gloria Scott*, *Kızıl Çember* ve *Korku Vadisi*) ve *Dan Eden Adamları*'daki meşhur şifreyi çözülüşüne tanık oluruz. Bakalım sıradaki bilmecede yer alan kodları siz nasıl kıracaksınız:

Bilmece 17 – Ne diyorsun?

Aşağıdaki şeytani şifreler ve kodlar çözülmeyi bekliyor!

1. 22, 25, 4 / 5, 6, 24, 1, 28, 5, 1 / 22, 1, 14, 15, 12, 5, 12, 21

2. Tıfsmöçl lömnfş ıml lfa Ljajm Eöşzb'eb ösubzb djlzös.

3. Jütv Aıgzvjçttz Pbvpodşzno

4. ~~~~~ / ~~~~~ / ~~~~~

~~~~~

5. Akasyalar cadde içinde lükstür. Yerleşik akasyalar rüzgâr dışında ılıman mahlûklardır!

6. Yıllık ekolojik plan havaya, toprağa, suya cemre gibi düştü. Yeşil doğaya destek için gönüllü kuvvet evde, sokakta, yolda...

Bilgileri Ayıklamak

"Dedektiflikte mesleğinde, bir dizi verinin içinden hangilerinin birbirlerine bağlı olduğunun ayırımına varabilmek son derece önemlidir."⁶⁴

REIGATE BULMACASI

Holmes'un da sözünü ettiği gibi, bilgi sayısız kaynaktan elde edilebilir. Ancak hasat toplandıktan sonra sapla samanı ayırmak yani gerçekten yararlı olanlarla sizi çıkmaz sokaklara götürecek olanları tespit etmek gerekir. Büyük Dedektif, bilgisini amaçlarına uygun alanlara kanalize etmekte de ustaydı. Bu, özellikle bizim gibi bilgi denizinde boğulma ihtimalinin gittikçe arttığı bir çağda yaşayanların özellikle öğrenmesi gereken bir yetenek...

Bir suç soruşturmasının önünü tıkayan bilgi fazlalığıyla ilgili, gerçek hayattan da pek çok örnek verilebilir. Örneğin, 1970'lerde ve 80'lerde, İngiltere'nin kuzey bölgesinde on üç kadını öldürmek ve yedisine de saldırmak suçlarından hüküm

⁶⁴ Suç Deneyimi Saklıdır - Reigate Bulmacası, sf. 168

giyen Yorkshire Kasabı Peter Sutcliffe'in vakasında... Bilgisayar teknolojisinin henüz emekleme çağlarında olduğu bir dönemde yürütülen soruşturmanın dosyaları öyle bir kabar-mıştı ki içlerindeki esas ipuçlarını bulmak imkânsız bir hale gelmişti. Öyle ki, kanıt odası onca belgenin ağırlığından çökmessin diye zeminine destek yapmak zorunda bile kalmışlardı. Dahası, müfettişler asılsız ihbarlar peşinde koşarken Sutcliffe'i birkaç kez ellerinden kaçırmışlardı.

Holmes bile ara sıra yanlış ipuçlarının peşinden gitmiştir. Örneğin *Sarı Surat* hikâyesinde vakayla ilgili, "Ama en azından şimdiye kadar öğrendiğimiz bütün ipuçlarının kullanılmış olduğu bir teori. Eğer yeni deliller bulursak, yeniden şekillendirecek zamanımız olur,"⁶⁵ diyerek bir teorinin peşinden gider. Watson buna pek inanmaz. Sonunda haklı çıkar. Holmes kilit bilgilere ulaşamadığı için, topladığı bilgileri doğru ayıklayamamıştır.

Siz de kendi bilgilerinizi doğru bir şekilde ayıklamak istiyorsanız aşağıdaki önerilere bir göz atın.

Bilgilerinize hâkim olun

Yani bilgilerinizin akışına kapılıp gitmeyin. Kontrol sizde olsun. Bilgilerinizi toparlarken olabildiğince mantıksal bir sisteme uyun ve etkin bir ayıklama yoluna gidin.

⁶⁵ *Suç Detayları Saklıdır - Sarı Surat, sf. 61*

Büyük resmi unutmayın

Küçük parçalarıyla uğraşırken bile, çözmeye çalıştığınız büyük bulmacayı aklınızdan çıkarmayın.

Bilgilerinizi değerlendirmek için uygun zaman ve mekânlar seçin

Bilgileriniz size, siz onlara bakarak saatler geçiriyorsanız zamanı etkin kullanamıyorsunuz demektir. Parlak fikirlerin aklınıza nerelerde ve ne zaman geldiğini düşünüp ona göre tercihlerde bulunun.

Sezgilere fazla güvenmeyin

Bir bilgiye diğerlerinden daha çok güvenmenize yol açan sezgilerinizin veya içgüdülerinizin faydasını her zaman görürsünüz. Ancak bunları keyfilik noktasına getirmeyin. Kendinize her zaman şu soruyu sorun: Konuyla ilgili her türlü bilgiye sahip miyim?

Yakın zaman yanılgısı

Çoğunlukla, yakın bir zaman zarfında edindiğimiz bilgilere öncelik verme eğilimindeyizdir. Ama yakınlık ve tutarlılık arasında bir bağlantı olmak zorunda değildir.

"Samani" atmayın

Hasadınızı başarıyla eleyp problemi çözdükten sonra gözünüzden kaçan bir şeyler var mı diye "samana" yeniden bakmak zorunda kalabilirsiniz.

Doğru not tutmayı biliyorsanız bilgi ayıklamak o kadar da zor değildir. Doğru not tutmanın sırrı ise, pek çok üniversite hocasının söylediği gibi, söylenenleri kelimesi kelimesine kaydetmemektir. Çünkü böyle bir yaklaşım, bilgilerin geldikleri gibi gitmelerine neden olacaktır. Buradaki asıl ustalık, not aldığınız materyalle aktif bir bağlantı kurmak, mesajı size anlamlı gelecek bir şekilde kaydetmek ve halihazırdaki bilgilerinizle ilişkilendirmektir. Peki bu pratikte nasıl oluyor?

Not aldığınız bilginin özünü kavramış olmak zorundasınız.

Not alırken gereksiz gördüğünüz her türlü bilgiyi dışarıda bırakmalısınız. Örneğin, bir ders kitabından çalışıyorsanız işe, metnin ana fikrini en iyi şekilde yansıtan kısa pasajları işaretleyerek başlayabilirsiniz. Aynı şekilde, birileri konuşurken tuttuğunuz notlara, kişinin anlatım hatalarını ya da basit bir fikri desteklemek için verilen uzun örnekleri eklemenize gerek yoktur. Baştan bu şekilde seçici olursanız konuyla içsel bağlantınızı sağlam tutarak ayıklama sürecinde önemli ölçüde yol almış olursunuz.

Büyük resmi unutmayın

Küçük parçalarıyla uğraşırken bile, çözmeye çalıştığınız büyük bulmacayı aklınızdan çıkarmayın.

Bilgilerinizi değerlendirmek için uygun zaman ve mekânlar seçin

Bilgileriniz size, siz onlara bakarak saatler geçiriyorsanız zamanı etkin kullanamıyorsunuz demektir. Parlak fikirlerin aklınıza nerelerde ve ne zaman geldiğini düşünüp ona göre tercihlerde bulunun.

Sezgilere fazla güvenmeyin

Bir bilgiye diğerlerinden daha çok güvenmenize yol açan sezgilerinizin veya içgüdülerinizin faydasını her zaman görürsünüz. Ancak bunları keyfilik noktasına getirmeyin. Kendinize her zaman şu soruyu sorun: Konuyla ilgili her türlü bilgiye sahip miyim?

Yakın zaman yanılgısı

Çoğunlukla, yakın bir zaman zarfında edindiğimiz bilgilere öncelik verme eğilimindeyizdir. Ama yakınlık ve tutarlılık arasında bir bağlantı olmak zorunda değildir.

"Samanı" atmayın

Hasadınızı başarıyla eleyip problemi çözdükten sonra gözünüzden kaçan bir şeyler var mı diye "samana" yeniden bakmak zorunda kalabilirsiniz.

Tuttuğunuz notlar fazla kargacık burgacık olmuştusa ilk fırsatta temize geçmek gerekir. Bu işi ihmal ettikçe elinizdeki notlar birikir, temize geçme işlemi gözünüzde büyümeye başlar.

Notlarınızı, gözden geçirmeye kolaylık sağlayacak şekilde tasarlayın. Bu açıdan, başlıklara veya alt başlıklara ayırmak iyi bir fikirdir. Böylece yazdıklarınızı, dolayısıyla düşüncelerinizi de bir sisteme oturtmuş olursunuz.

Gerekirse daha karmaşık yöntemlere de başvurabilirsiniz. Bazen bir ana fikir en iyi, grafikler ya da diyagramlarla verilebilir. Ya da notlarınızın görsel anlamda dikkat çekici olmaları için farklı renkler kullanabilirsiniz. Mesela temel bir prensibi mavi mürekkeple yazdıktan sonra yeşil mürekkeple bir örnek verebilir, kırmızı mürekkeple de kişisel yorumlarınızı ekleyebilirsiniz.

Birbiriyle bağlantılı fikirlerin ve konuların görsel sunumunda popüler bir yöntem de zihin haritalarıdır. Zihin haritaları pek çok fikri küçük bir alana sığdırmayı ve gözden geçirmeyi kolaylaştırır. Ayrıca büyük resmi daha rahat gördüğünüz için yeni düşünce atılımları yapmanızı sağlar. Bir zihin haritası şu şekilde oluşturulur:

Boş bir sayfanın merkezine anahtar kelimenizi ya da cümlemenizi yazın.

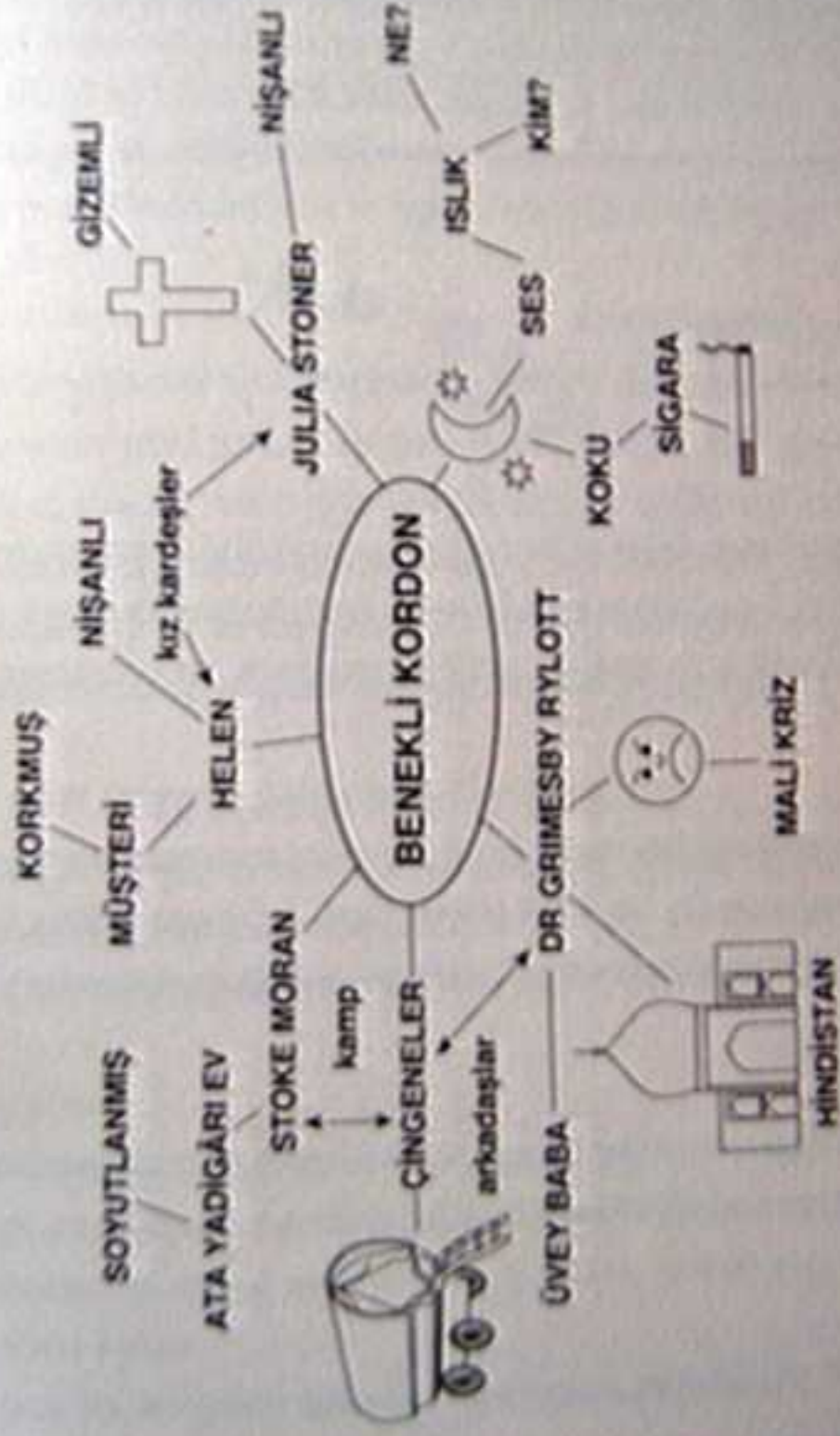
Bu merkezden çizeceğiniz dallarla (ya da örümcek bacaklarıyla), anahtar kelimenizle ilintili fikir veya düşünceleri ekleyin.

Kafanızda bir düzen anlayışı yoksa zihin haritaları kelimenin tam anlamıyla kontrolden çıkarlar. Oysaki fikirler ve bölümler arasında keskin bir hiyerarşi sağlarsanız haritanız fazla dallanıp budaklanmayacaktır.

Yaratıcılığınızı serbest bırakın. Büyük ve küçük harfler, farklı farklı renkler, semboller ya da resimcikler kullanmaktan çekinmeyin. Ne de olsa bu sizin zihin haritanız...

Sıradaki örnek, *Benekli Kordon* hikâyesinin zihin haritasıdır:

Hafızanızı Geliştirin

"Zihnim her türlü paketin bir köşeye fırlatıldığı, sıkış tı-
kış bir ardiye odası gibidir ve içerisi o kadar kalabalıktır ki
neyi ne zaman nereye koyduğumu doğru düzgün hatırla-
mam."¹⁰

ASLAN YELESİ

Holmes-vari düşünce tarzınız için gerekli bilgi dağarcı-
ğını edindikten sonra, bunların hafızanızda köklü bir yer edin-
mesini de sağlamak zorundasınız. Üzerinden çok zaman geç-
miş konuşmaları ya da yıllar önce işlenen cinayetleri bile en
ufak ayrıntısına kadar hatırladığına bakılırsa Holmes'un hafı-
zayla ilgili bir sorunu olmamıştı. Peki ama nedir hafıza? Basit
anlatımıyla hafıza, beynin, bilgi parçalarını sonradan geri ça-
ğırılmak üzere kodlayıp paketlemesidir.

Hafıza üzerine çalışmalar gün geçtikçe artıyor olmasına
rağmen hafızanın nasıl çalıştığına dair bilgilerimiz henüz
başlangıç aşamasında sayılır. Ancak yine de hafızanın birkaç
ana sınıfa ayrıldığı genel kabul görmektedir:

¹⁰ *Atılım Şüphesi Suçun Gerçeğidir - Aslan Yelensi*, sf. 277

Duyusal hafıza

Bu, algılama anından sonra bir saniyenin çok altında bir süre boyunca saklanan hafızadır. Örneğin, yoldan geçen arabaları izlerken gördüğünüz her arabanın rengini beyninizde işlemiş olmanıza rağmen bu bilgileri, algılama anından birkaç yüz milisaniye sonrasında bile hatırlayamazsınız.

Kısa süreli hafıza

Bu da birkaç saniye ile bir dakika arasında bir süre saklanan hafızadır. Sağlıklı bir yetişkin, bu şekilde ortalama dört ile yedi arası bilgiyi saklayabilir. Kısa süreli hafıza, örneğin bir telefon numarasını geçici olarak hatırlamamızı sağlar.

Uzun süreli hafıza

Bu tip hafıza sayesinde büyük bilgi öbeklerini depolayabilir; bazı hatıraları beşikten başlayıp mezara kadar saklayabiliriz. Kısa süreli hafıza, pizza şirketinin numarasını, telefona ulaşana kadar saklamamızı sağlarken, uzun süreli hafıza sayesinde çocukken oturduğumuz evin telefon numarasını bile unutmayız.

Hafızayı geliştirmenin iki temel yöntemi vardır: Rande-
vu defterleri gibi dışsal yardımcılar ve zihinsel teknikler gibi
içsel yardımcılar.

Dışsal yardımcılar bazı boşlukları doldurmada faydalı-
dır ama bunlara aşırı bağımlı olmanın dezavantajları vardır.
Her sabah uyanmak için alarmlı saati kullanmanın bir zararı
yoktur tabi ki; ancak hatırlatma notlarını çok fazla kullanmak
bir süre sonra bambaşka bir karmaşaya yol açacaktır. Araş-
tırmalar gösteriyor ki dışsal yardımcılara fazla bağımlılık yü-
zünden hafızamız tembelleşmeye başlıyor ve zamanla onlar
olmadan işlev gösteremez hale geliyor.

İşte o çok önemli, uzun süreli hafızamızı geliştirmek
için içsel yardımcılara başvurmak gerekiyor. Bu tekniklerden
bazılarını siz de denemek isteyebilirsiniz:
unutmak istemiyorsunuz. Bu noktada kendi kendinize bazı

Kişiselleştirin

Yeni bir bilgiyi, halihazırdaki kişisel bilgilerinizle öz-
deşleştirin. Bunun için tanıdığınız insanlardan tuttuğunuz
takıma kadar her türlü bilgiyi kullanabilirsiniz. Diyelim ki,
en sevdiğı parfümün Chanel No.5 olduğunu söyleyen bir
kızla tanıştınız ve ona Noel'de hediye alırken bu bilgiyi

sorular sorarak başlayabilirsiniz. Mesela beş, sizin uğurlu sayınız olabilir mi? Okul takımındayken beş numarayı giymiş olabilir misiniz? Belki de şimdiki kapı numaranızdır. İşte bu şekilde, beyninizin içinde bağlantılar kurun.

Görselliği kullanın

Birinin ismini hatırlamak için iyi bir yöntem mi arıyorsunuz? Diyelim ki, Bay Glass (cam) adında biriyle tanıştınız. O halde Bay Glass'a bakınca arkasını görebildiğinizi hayal edin. Bir daha karşılaştığınızda ilk aklınıza gelen bu olacak ve ismini hatırlamakta zorlanmayacaksınız. Herkesin ismi bu kadar kolay görselleştirilemiyor olsa da, hayal gücünüzü serbest bırakarak her isme görsel bir bağlantı oluşturabilirsiniz.

Yüksek sesle tekrarlayın

Her zaman kullanışlı bir yöntem değildir ama önemli bir bilgiyi yüksek sesle tekrar ederseniz sonradan daha kolay hatırladığınızı göreceksiniz.

Unutmak üzereyken hatırlamak

Bu, on dokuzuncu yüzyıl Alman psikologlarından Hermann Ebbinghaus'un sloganı. Ebbinghaus rastgele seçilmiş, anlamsız kelime dizilerini nasıl hatırladığını kendi üzerinde test ederek geçirdiği yılların ardından hafızanın en etkin kayıtlarının ilk denemelerde yapıldığına karar vermiş. Birbirini takip eden tekrarlar sırasında daha az bilgi saklanıyor

olmasına rağmen bu yeniden gözden geçirmeler sayesinde hafızanın güçlendiği tespit edilmiş. Kısacası, yeni bilgileri başta öğrendiğinizden birkaç saniye sonra, ardından birkaç dakika sonra, ardından bir saat sonra tekrar etmeli, süreleri gittikçe artırarak devam etmelisiniz. Sonunda, bir hatırayı olduğu gibi korumak için birkaç yılda bir tekrar etmek yeterli olabilir.

Parçalara ayırın

Numara ya da adres gibi sayı dizilerini akılda tutmak için faydalı bir yöntemdir. 196674722199 gibi on iki haneli bir banka kartı numarasını hatırlamak zorunda olduğunuzu düşünün. Böyle uzun bir sayıyı ezberlemenin en iyi yolu onu parçalara ayırmaktır (1966 7472 2199 gibi). Ayrıca parçalara birer anlam yükleyebilirsiniz işiniz daha da kolaylaşır. Örneğin, 1966'yı İngiltere'nin Dünya Kupası'nı kazandığı yıl, 747'yi jumbo jet, 221'i Sherlock'un Baker Sokağı'ndaki kapı numarası, 99'u da Nena'nın şarkısındaki gibi kırmızı balonlarla ilişkilendirebilirsiniz.

Hafıza geliştirme teknikleri (Mnemonics)

Bir bilgi öbeğini zihninize yerleştirmek için kullanabileceğiniz sözel tekniklerdir. En yaygın olanları, bilginin kısaltma ya da benzeri yöntemlerle kodlanmasından ibarettir. (Örneğin, Türkçede sert sessizleri hatırlamak için "Fıstıkçı Şahap" ya da "Çift Haseki Paşa" gibi, kimyada sülfürik asidin formülü için "Hasan 2 Salak Osman 4" gibi kodlar kullanılır.)

Beyin jimnastiği

Sudoku ve çapraz bulmaca gibi oyunların, hafızayı korumakta ve Alzheimer gibi bazı rahatsızlıkların engellenmesinde yardımcı olduğu düşünülmektedir.

Hatıralarınızı yerli yerinde saklayın

Dünyanın önde gelen hafıza şampiyonları tarafından kullanılan bu tekniği, bir bilmece arası verdikten sonra daha yakından inceleyeceğiz....

Bilmece 18 - Gayet Basit, Sevgili Okur, Gayet Basit... Bölüm IV

Archie, yerel bir postaneyi soymayı planlayan bir soyguncu çetesinin şoförüdür. Plan gereği postaneye akşam saat altıya çeyrek kala girilir. Paralar toplanırken postane personeli rehin alınır. Soyguncular Archie'ye motoru çalışır halde bırakmasını ve saat tam altıda gitmeye hazır halde beklemesini söylerler.

Archie şoför koltuğundan, çetenin postaneye saat altıya çeyrek kala girişini seyreder. On dakika sonra arabanın saatine baktığında altıya beş vardır. Bir dakika sonra da beklendiği üzere, altıya dört dakika kalmıştır. Ama iki dakika sonra tekrar baktığında saat hâlâ altıya dört vardır. İnsan gergin olunca zaman geçmek bilmiyor, diye düşünür kendi kendine. Bir dakika sonra saate yeniden bakar. Şimdi de altıya beş var görünmektedir. Archie bunu görünce paniğe kapılır. Zaman gerçekten geri mi gitmeye başlamıştır, yoksa o kafayı mı yemiştir? Bir dakika sonra saate bir kez daha baktığında kafayı yememiş olduğunu anlar; zaten çete de elleri torbalarla dolu halde postaneden çıkmıştır. Peki ama zamana ne oluyordu öyle?

Hatıralar Boyunca Bir Gezinti

"Bir insan, beynindeki odaları kullanabileceği eşyalarla döşemeli."

BES PORTAKAL ÇİÇEĞİ

Bu hafıza yöntemi, bir mekânı şahsen iyi tanımanızı gerektirir. Listeler gibi birbirine bağlı bilgi öbeklerini ezberlemekte özellikle etkilidir. Bunda bir kez ustalaştınız mı, en uzun listeleri bile hatırlayabilecek hale gelirsiniz.

Bu teknik aslında farklı farklı isimlerle anılıyor. Bazıları Hafıza Sarayı diyor, bazıları Loci Yöntemi, bazıları Roma Oda Tekniği. Hepsinin özünde, şu anda ya da çocukken oturduğunuz eviniz, mahallenizde yer alan bir cadde veya işyeriniz gibi gayet iyi bildiğiniz bir yer seçiyorsunuz. İçinde tanıyıp aşina olduğunuz çok obje varsa bu tek bir oda bile olabilir.

Diyelim ki çocukken yaşadığınız evinizi seçtiniz. Öncelikle, zihninizde evin içinde dolaşabileceğiniz belirli bir

"Akıl Oyunlarının Güçlüsü - Bes Portakal Çiçeği, sf. 154

rota oluşturmanız gerekiyor. Mesela 6n kapıdan başlayabılırsınız. Kapıyı açıp hole girin. Ardından evin bütün odalarını kapsayan bir güzergâh belirleyin. Bunu bir kez, kafanızda tam anlamıyla oluşturduktan sonra ezberlemeniz gereken her türlü bilgi listesiyle karşılaştıgınızda tekrar tekrar kullanabileceksiniz.

Bu listelerde, hatırlanması gereken evinizdeki oda sayısından daha fazla madde olabileceğini düşünerek kafanızda oluşturduğunuz güzergâh boyunca odaların içindeki çeşitli objelere odaklanabilirsiniz. Örneğin, mutfakla ilgili tek bir objeyi ilişkilendirmektense, buzdolabı, mutfak masası, tost makinesi, eviye gibi birden fazla objeye yönelebiliyorsunuz. Böylece ezberlenecek listelerinizi daha geniş tutabilirsiniz.

Güzergâhınızda yer alan her bir bileşene "hafıza 6ivisi" denir. şimdi, yapmanız gereken, hatırlamak istediğiniz listedeki her maddeyi teker teker bu 6ivilere asmaktır. Diyelim ki markete gideceksiniz ve etrafta kâğıt kalem olmadığı için alışveriş listenizi kafanızda tutmak zorundasınız. Listenin ilk maddesi bir şişe süt olsun ve bunu hafızanızdaki evinizin 6n kapısına bırakın. Sonraki madde olan gazeteyi de posta kutusuna sıkıştırın. Ardından gelen yumurtaları oturma odasındaki şöminenin üstüne koyabilirsiniz. Bu arada satın almak istediğiniz o gömlek salonun camında, perdelerin yerine asılmış halde duruyor. Maddelerin ve objelerin hafıza sarayınıza ne şekilde girdiklerinin önemi yok. Öyle ki, onları ne kadar tahaf durumlarda yerleştirirseniz o kadar kolay hatırlarsınız.

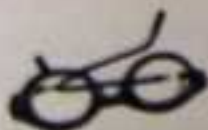
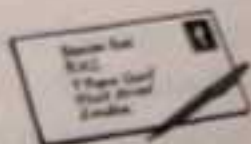
Bu tekniği kullanmaya devam ettiğe, bir süre sonra

daha fazla şeyi hatırlayabildiğinizi göreceksiniz. Bazı uzmanlar bu sayede yüzlerce şeyi aynı anda hatırlayabildiklerini iddia etmektedir.

Ama bu kadar teori yeter. Bakalım bu teknikleri doğru kullanabilecek misiniz? Aşağıdaki iki bilmeceyle hem kısa süreli hem de uzun süreli hafızanızı test edeceğiz.

Bilmece 19 – Fotoğrafik Hafıza

Bir cinayet mahallinden toplanan bu objeleri bir dakika boyunca inceleyin. Zamanınız dolunca sayfayı kapatıp bütün kanıtları ayrı bir yere yazmaya çalışın.

Bilmece 20 – Her Şeyin Bedeli Var

Aşağıdaki listede yer alan suçlulara ve suçlarına bir göz atın. Hepsini okuyup iyice özümstedikten sonra sayfayı kapatıp okumaya devam edin. Ardından on dakika bekleyip, işlenen her suçu detaylarıyla yazmaya çalışın. Bir yarım saat kadar sonra aynı şeyi bir kez daha yapmaya çalışın. Birkaç saat sonra bir daha yapın. Hafızanızda neler oluyor?

1. Tek bacaklı Mary, kocasını tahta bacağıyla döverek öldürdüğü için on yıl yedi.
2. Sıska Jim, bir somun ekmek çaldığı için iki sterlin, on şililik para cezası aldı.
3. Balıkgöz Pete, poker masasındaki bir rakibini tabancayla öldürdüğü için asıldı.
4. Azman Bertie, bir kuyumcuyu dolandırdığı için üç yıla çarptırıldı.
5. Sinirli Ned, ordudan firar ettiği için bir şafak vakti kurşuna dizildi.
6. Tombul Bella, fuhuştan üç ay yattı.
7. Aksi Alexander, alkollü halde toplum düzenini bozduğu için iki geceliğine kodese atıldı.

Bir Sonuca Varmak

"Benim bir sözüm vardır; imkânsızı çıkardığında elinde kalan şey gerçeklerdir."⁶⁸

ZÜMRÜT TAÇ

Holmes'un belki de en büyük yeteneği (bazen de laneti), başkalarının asla ulaşamayacağı gerçekleri aydınlatabilmesiydi. Büyük Dedektif gibi olup onun gibi düşünmek için başladığınız bu yoğun programı bitirirken son olarak, Holmes'un doğru cevaba ulaşmak için başvurduğu yöntemlerine topluca bir göz atacağız:

Doğru ruh hali içinde olun

Gerçeği aramak, iyice dinlenmişken ve rahatken yapılabilecek bir faaliyettir. Ayrıca yakıtınız da hiçbir zaman eksik olmasın. 2010'da yapılan bir çalışmaya göre, en doğru kararlar, kan şekerinizin optimum seviyede olduğu zamanlarda verilebiliyor.

⁶⁸ Akıl Oyunlarının Gölgesinde - Zümrüt Taç, sf. 356

Ham bilgiye ulaşın

Daha önce de gördüğümüz gibi Holmes bilgilerini olay yeri, tanıklar, kişisel deneyimler, referans materyalleri gibi pek çok kaynaktan elde ediyordu.

Bilgilerinizi doğru değerlendirin

Kusurlu ya da faydasız görünenleri bir kenara koyun.

İnsan doğasını doğru okuyun

Holmes *Dörtlerin İmzası* 'nda, meşhur tarihçi ve düşünür Winwood Reade'den şöyle bir alıntı yapmıştır:

[Winwood Reade] diyor ki, insanlar tek tek ele alındıklarında çözülmesi mümkün olmayan birer bulmacadırlar ama bir araya gelmeye başladıklarında matematiksel bir kesinliğe dönüşürler. Mesela herhangi bir insanın ne yapacağını asla önceden tahmin edemezsin ama belli bir sayıdaki insanın neyin peşinde olduğunu kestirmek çok kolaydır. Birreylere değişken olsa da yüzdeler hep sabit kalır. İstatistikçilere sor, onlar da böyle der.⁹⁹

Anormallikleri görün

Olmadık bir detay, bir muammanın söküleceği o ipin ucu olabilir. Holmes'a göre, sıra dışılık bir engel değil, bir kılavuzdur.

⁹⁹ *Kayıp Hükümenin İzinde – Dörtlerin İmzası*, sf. 141

Düşünölmecekleri bile düşünün

Holmes'un söylediği gibi, hayal gücü gerçeklerin ana-sıdır.

Varsayımlar oluşturun

Varsayımlarınızın doğru olma ihtimallerini elinizdeki gerçeklerle sınayıp değerlendirin. Holmes bir keresinde teorisinin sadece bir tahminden ibaret olduğu söylendiğinde, "Tahmin değil de, olasılıkları değerlendirip en muhtemel olanlarını ayıkliyoruz dersek daha doğru olacaktır. Buna hayal gücünün bilimsel kullanımı da denebilir."

Olmayan bağlantılar kurmayın

Örneğin, çağımızda bir yandan buzdağları erirken bir yandan da obezitede çarpıcı bir artış gözleniyor. Ama bunlardan birinin diğerine yol açtığını ya da aralarında tesadüfün ötesinde bir bağlantı olduğunu iddia edemeyiz.

Esnek olun

Tek bir teoriye saplanıp kalmayın. Bütün ihtimalleri göz önüne alın.

İmkânsızı çıkarın

Bu, Holmes'un belki de en büyük kılavuzu olmuştur. Gerçeklere uymayan her türlü varsayım çıkarılmalıdır. El-

nizde, önünde sonunda bütün verilerle uyumlu bir tek teori kalacaktır. Ne kadar olmayacak gibi görünse de gerçek olan odur.

Büyük Dedektif'in yöntemlerini artık siz de biliyorsunuz. O halde kullanın!

Bilmecelerin Cevapları

Bilmece 1 – Harf Çorbası

Sayfa: (25) DR WATSON, SHERLOCK HOLMES

Sayfa: (26) BAKER SOKAĞI, SCOTLAND YARD

Bilmece 2 – Sayı Dizileri

1. 64 (dizi her seferinde ikiyle çarpılarak devam ediyor).
2. 729 (dizi her seferinde üçle çarpılarak devam ediyor).
3. 49 (ilk yedi tam kare sayısı).
4. 17 (ilk yedi asal sayısı).
5. 22, 18 (dizi boyunca 1, 3, 5... sıralar ikişer ikişer artarken, 2, 4, 6... sıralar üçer üçer azalıyor).
6. 89 (bu, her sayının kendinden önce gelen iki sayının toplamına eşit olduğu bir Fibonacci serisidir).
7. 8 (her sayı kendinden önce gelen sayının basamakları çarpımına eşittir).

Bilmece 3 – Harf Merdivenleri

1.

CAN

CAZ

YAZ

YOZ

BOZ

2.

SOKAK

SOLAK

SULAK

KULAK

KUCAK

Bilmece 4 – Kelime Çemberi

Bilmece 5 – Sevimsiz Bir Resim

Bilmece 6 – Hızlı Okuma

1. Haftada dört sterlin
2. *Britannica* Ansiklopedisi
3. Ondan ikiye
4. Mürekkep, kalem ve kurutma kâğıdı
5. Perşembe ve cuma akşamları

Bilmece 7 – Kelime Avı

- . ayı (balayı ve ayıbalığı)
- . basma (taşbasma ve basmakalıp)
- . hane (boyahane ve hanedan)
- . baş (karabaş ve başhekim)
- . moni (seremoni ve monitör)

Bilmece 8 – Dilimin Ucunda

1. Benekli Kordon
2. Bohemya'da Skandal
3. Dans Eden Adamlar
4. Kızıl Çember
5. Altı Napolyon'un Esrarı
6. Boş Ev

Bilmece 9 – Sıradaki?

1. C ve P. Cumartesi ve Pazar. Dizide haftanın günlerinin ilk harfleri yer alıyor.
2. 30 ve 31. Dizide Ocak'tan Aralık'a kadar ayların gün sayıları yer alıyor.
3. U ve N. Uranüs ve Neptün. Dizide, güneşten uzaklıklarına göre sıralanmış gezegenlerin baş harfleri yer alıyor.
4. K ve L. Dizide Q klavyenin ikinci sırasındaki harfler sıralanıyor.
5. Londra ve Rio de Janeiro. Dizide 2016'ya kadar Yaz Olimpiyatları'na evsahipliği yapan şehirler sıralanıyor.
6. Serbistan ve Güney Sudan. Bu gerçekten zor bir soruydu işte! Bu dizide de Birleşmiş Milletler tarafından tanıyan en yeni ülkeler sıralanıyor.

Bilmece 10 – Nasıl Yani?

1. Müşteriyi hiçkırık tutmuş. Zaten bu yüzden su istiyordu. Barman de onu korkutarak hiçkırığını geçiriyor.

2. Louise

3. Tom tezgâha bir tek madeni para koyarken, Dick dört tane yirmibeş kuruş koymuş.

4. Yasak olup olmamasını boş verin, bu mümkün olmaz. Kadının dul bir kocası varsa kadın zaten ölmüş demektir!

5. Hayatta kaldıkları için gömmeye de gerek yok.

6. Üzerinde "Portakal & Limon" yazan kasadan bir tane meyve alın. Aldığınız meyve portakalsa kasanın üzerine "Portakal" etiketini yapıştırırsınız. Dolayısıyla, üzerinde "Limon" yazan kasanın "Portakal & Limon" kasası, "Portakal" yazanın da "Limon" şeklinde değiştirilmesi gerekir.

7. Kamyoneti çalmış.

Bilmece 11 – Pek Sıra Dışı

Gizli	Cete Üyesinin Özelligi	İstasyon
Wiggins	Yelekli	Farringdon Sokağı
Smiffy	Kızıl saçlı	King's Cross
Jimmy	Burupuk şapkalı	Portland Yolu
Tommy	Pantolonu katlanmış	Gower Sokağı
Johnny	Çenesi yaralı	Baker Sokağı

Bilmece 12 – Baker Sokağı Olay Yeri İnceleme

1. Kendini asarken bir buz kalıbına çıkmıştır.

2. Uçaktan atlanmış, ama paraşütü açılmamıştır.

3. Benny ve arkadaşları, Kenny'nin olay mahallini incelemek için bir balon tutarlar. Sorunlar baş gösterince balon irtifa kaybetmeye başlar. Balondakiler bunu engellemek için kıyafetleri de dahil her şeyi aşağı atarlar ama nafile. Sonunda ağırlığı iyice azaltmak için birinin atlamasına karar verirler. Bunun kim olacağını tespit etmek için ise çubuk çekerler. Benny kısa çubuğu seçmiştir.

4. İtfaiye uçağı o yangını söndürme çalışmaları sırasında denizden su çekerken Dave'i de almıştır.

5. Bobby, çocuğun önceki gün yaptığı ama gece eriyen kardan adamın adıdır.

6. Bu, üstü açılabilen bir arabadır. O esnada da üstü açıktır. Katil, adamı yanından geçerken vurmuş, kaçarken silahı da arka koltuğa atmıştır.

Bilmece 13 – Holmes'u Ne kadar Tanıyorsunuz?

1. John (hikâyelerin bir yerinde James adı da geçer)
2. Verner'ler
3. Stamford
4. Opera yankıcısı ve maceraperest
5. Mary Morstan
6. Profesör Moriarty
7. Londra Üniversitesi
8. Mycroft
9. Diogenes Kulübü
10. Reichenbach Şelalesi
11. 221B Baker Sokağı
12. Dünşman dedektif
13. Sussex Downa
14. Bir terliğin içinde
15. İhaz, ayyaş bir seyis ya da bir papaz
16. Devon
17. Wiggins
18. Gloria Scott
19. Doktor Watson tarafından değil, bizzat Sherlock Holmes tarafından yazılmışlardır.
20. Charing Cross'taki Cox & Co.'nun kasasında

Bilmece 14 – Gayet Basit Sevgili Okur, Gayet Basit... Bölüm I

Seksen bir numarada. Polisin, Ingram'ın saklandığı evi tam olarak bulabilmesi için muhbirin verdiği cevapların tek bir numaraya denk gelmesi gerekirdi. Bunun da mümkün olması için muhbirin ilk soruya "hayır", son ikisine de "evet" demesi gerekirdi.

Bilmece 15 - Gayet Basit Sevgili Okur, Gayet Basit... Bölüm II

Cevap Billy Goldfinger'dır. Tom yapmışsa, Billy ve Joe'nun ikisi de doğru söylüyor demektir. Jack yapmışsa, diğer üçü de doğru söylüyor demektir. Eğer Joe yapmışsa, Jack de Billy de doğru söylüyor demektir. Ama soygunu yapan Billy ise, sadece Joe yalan söylemiyor demektir.

Bilmece 16 – Gayet Basit Sevgili Okur, Gayet Basit... Bölüm III

Bilmececi ihtiyarın oğulları iki, iki ve dokuz yaşındadırlar. İhtiyar adam cüdanından 13 adet banknot çıkarıp saymıştı. Hızır öncelikle, birbirleriyle çarpıldığında 36 eden sekiz kombinasyonu buldu.

1, 1 ve 36

1, 2 ve 8

1, 3 ve 12

1, 4 ve 9

1, 6 ve 6

2, 2 ve 9

2, 3 ve 6

3, 3 ve 4

Ancak hızırın asıl kafasını karıştıran, bu kombinasyonların içinde, toplamı 13 eden iki tane olmasıydı (1, 6 ve 6; 2, 2 ve 9). Burada da ihtiyarın "büyük" oğlundan söz etmesi yeterli bir ipuçudur. Demek ki oğulları iki, iki ve dokuz yaşlarında olmalıdır.

Bilmece 17 – Ne Diyorsun?

1. *Suç Detayda Saklıdır.* (Harflerin alfabe­deki sıra nu­maralarına dayalı basit bir kod. a=1, b=2 v.s.)
2. Sherlock Holmes ilk kez *Kızıl Danya*’da ortaya çı­kıyor. (Alfabenin bir harf kaydırıldığı basit bir Sezar şifresi.)
3. *Akl Oyunlarının Gölgesinde.* (Bu da, alfabenin on iki harf kaydırıldığı, zorlu bir Sezar şifresi.)
4. Cebinden büyütecini çıkardı. (Mors alfabesi.)
5. Acil yardım. (Kelimelerin ilk harfleri.)
6. Plan suya düştü. Destek kuvvet yolda. (Düz metni or­taya çıkarmak için şifreli metnin üçüncü kelimelerini oku­mak yeterli. *Gloria Scott* macerasındaki gibi.)

Bilmece 18 – Gayet Basit Sevgili Okur, Gayet Basit... Bölüm IV

Araştırmanın saat göstergesi dijitaldi ve son basamağın sağ
bat çubuğu yanmıyordu. Dolayısıyla Archie altıya beş kala
saate bakıldığında şunu gördü:

17:55

Bir dakika sonra:

17:56

İki dakika sonraysa:

17:58 yerine 17:56 gösteriyordu.

Bir dakika sonra:

17:59 yerine 17:55

Saat tam altıdayse:

18:00

Bilmece 19 – Fotoğrafik Hafıza

Fincan

Çakır

Madeni paralar

Zarf

Çay telefonu

Elç, pipisi

Çelçik

Anlatıcılar

Sinema biletleri